

De vaste commissie voor Financiën heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de minister van Financiën over de brief van 5 maart 2021 over de geannoteerde agenda Eurogroep en Ecofinraad van 15 en 16 maart 2021 (Kamerstuk 21 501-07, nr. 1745), over de brief van 12 februari 2021 over de antwoorden op vragen commissie over de geannoteerde agenda Eurogroep en Ecofinraad 15 en 16 februari 2021 (Kamerstuk 21 501-07, nr. 1742), over de brief van 3 maart 2021 over het verslag van de Eurogroep en Ecofinraad van 15 en 16 februari 2021 en stand van zaken InvestEU (Kamerstuk 21 501-07, nr. 1744), over de brief van 9 maart 2021 over het kabinetsstandpunt over de mededeling van de Europese Commissie inzake begrotingsbeleid sinds uitbreken COVID-19 (Kamerstuk 21 501-07, nr. 1746) en over de brief van 5 februari 2021 over de antwoorden op vragen commissie over het Fiche: Verordening Markten in Cryptoactiva (MiCA) (Kamerstuk 22 112, nr. 2937).

De vragen en opmerkingen zijn op 10 maart 2021 aan de minister van Financiën voorgelegd. Bij brief van 11 maart 2021 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Tielen

Adjunct-griffier van de commissie,
Freriks

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Inhoudsopgave

Inleiding

Sectorale impact en structurele veranderingen in de eurozone door COVID-19

Stand van zaken ondersteunende maatregelen in de eurozone

Negende enhanced surveillance-rapport Griekenland

Raadsconclusies strategie voor retailbetalingen in de EU

De aanpak van de uitdagingen op het gebied van belastingen die voortvloeien uit de digitalisering van de economie

Economisch herstel in de Europese Unie

Vorbereitung G20-vergadering van Ministers van Financiën en Presidenten van Centrale Banken en de voorjaarsvergadering van het IMF april 2021

Antwoorden op vragen commissie over het Fiche: Verordening Markten in Cryptoactiva (MiCA)

Kabinetsstandpunt over de mededeling van de Europese Commissie inzake begrotingsbeleid sinds uitbreken COVID-19

Overig

Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de stukken voor het overleg Eurogroep/Ecofinraad. Zij hebben daarover nog een aantal vragen en/of opmerkingen.

De leden van de PVV-fractie hebben kennisgenomen van de stukken aangaande de Eurogroep en de informele Ecofinraad van 15 en 16 maart a.s. Zij brengen een aantal vragen en opmerkingen naar voren.

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de agenda van de Eurogroep/Ecofinraad. Zij merken op dat het hen, gezien de belangrijke rol die de minister momenteel heeft in de vormgeving van de toekomst van Nederland, niet verstandig lijkt dat de minister naar deze Europese raadsvergadering gaat. De leden van de CDA-fractie vragen de minister daarom wie Nederland zal vertegenwoordigen tijdens deze Eurogroep/Ecofinraad op 15 en 16 maart. Zij hebben voorts een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de stukken ten behoeve van de vergadering van de Eurogroep en Ecofinraad van 15 en 16 maart. Zij hebben

daarover nog enkele vragen.

Sectorale impact en structurele veranderingen in de eurozone door COVID-19

De leden van de VVD-fractie lezen dat er gesproken gaat worden over de sectorale impact van COVID-19 op economische sectoren. Deze leden zien echter ook dat de goedkeuring van steunmaatregelen door de Europese Commissie in het kader van COVID-crisis in het kader van staatssteun soms lang duren. Zie bijvoorbeeld de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL)-regeling voor het eerste kwartaal van 2021. De goedkeuring wordt daarvan pas medio/eind maart 2021 verwacht. De leden van de VVD-fractie vinden dat eigenlijk onbestaanbaar, want het water staat ondernemers aan de lippen, ze hebben niet om deze situatie gevraagd en kunnen er niks aan doen, dan moet het geld in deze crisis zo snel mogelijk bij de ondernemers zijn. Waarom duurt de goedkeuringsprocedure zo lang bij de Europese Commissie, want het is toch een crisissituatie? Is de minister bereid dit tijdens de eerstvolgende Ecofin/Eurogroep aan te kaarten? Wat heeft het kabinet de afgelopen tijd gedaan om dit soort goedkeuringsprocedures van de Europese Commissie te versnellen? Wat doet de Europese Commissie om dit sneller te laten verlopen dan wel meer ruimte te geven?

De leden van de VVD-fractie vragen of een overzicht gegeven kan worden welke steunmaatregelen nu bij de Europese Commissie liggen en waarvoor nog goedkeuring moet komen. Kan er ook een overzicht worden gegeven van de doorlooptijd van de goedkeuring bij de al goedgekeurde regelingen?

De leden van de VVD-fractie willen verder graag weten wat alle andere EU-lidstaten nu precies doen met betrekking tot steunmaatregelen gericht op bedrijven die door de crisis worden getroffen, afgezet tegen de Nederlandse steunmaatregelen.

De leden van de CDA-fractie merken op dat in de geannoteerde agenda valt te lezen dat gesproken wordt over de gevolgen van de corona crisis waarbij drie vragen centraal staan: 1) Wat zijn de lessen van de eerste twee golven van de pandemie? 2) Hoe kan men het best beleid vormen dat bedrijven en werkgelegenheid ondersteunt en reallocatie faciliteert en tevens de digitale en groene transitie bevordert? 3) Zou steun gericht moeten zijn op sector- of bedrijfsniveau? De leden van de CDA-fractie vragen de minister per vraag uitvoeriger te antwoorden wat het Nederlands standpunt is en wat Nederland zal inbrengen tijdens deze Raad dan nu gedaan is in de geannoteerde agenda.

Tevens vragen de leden van de CDA-fractie welke prognose of tijdpad de Europese commissie hanteert aangaande het openen van de Europese economie naar aanleiding van vaccinatieprogramma in de verschillende lidstaten. De leden van de CDA-fractie vragen de minister ook in te gaan, zover dat bekend is, op hervormingsplannen in de verschillende lidstaten, in hoeverre het al duidelijk is dat landen ook de noodzakelijke hervormingen doorvoeren.

De leden van de D66-fractie zien dat er een gedachtewisseling op de agenda staat ten aanzien van de sectorale impact en structurele veranderingen in de eurozone door COVID-19. Is de minister van mening dat een belangrijke geleerde les van de eerste twee golven betreft dat de economie direct en grootschalig ondersteund dient te worden vanuit de overheid bij een dergelijke schok? Is de minister van mening dat de geleerde lessen op dit terrein daarom ook zouden moeten worden betrokken bij de herziening van het Stabiliteits- en groeipact (SGP), aangezien deze de kaders vormen voor het toekomstige begrotingsbeleid? De leden van de D66-fractie zijn het van harte eens met het belang van de vraag hoe het beste beleid kan

worden gevormd dat tevens de digitale en groene transitie bevordert. Onderkent de minister het belang hiervan en kan de minister aangeven op welke manier dit terugkomt in het Nederlandse ondersteuningsbeleid?

Stand van zaken ondersteunende maatregelen in de eurozone

De leden van de PVV-fractie vragen ten aanzien van de stand van zaken van de ondersteunende maatregelen in de eurozone om een overzicht van de budgettaire steun die lidstaten hebben gegeven. Kan de minister per lidstaat aangeven hoeveel budgettaire steun er is verleend (s.v.p. in miljarden euro en als percentage van het bbp weergegeven)? Tevens vragen de leden van de PVV-fractie om een overzicht van de verstrekte liquiditeitssteun per lidstaat (s.v.p. in miljarden euro en als percentage van het bbp weergegeven).

De leden van de CDA-fractie merken op dat de Europese Commissie de totale omvang van de budgettaire steun in kaart heeft gebracht. Zij vragen de minister om deze informatie van de Commissie te delen. Bovendien vragen deze leden de genoemde positie van Nederland te plaatsen binnen de steun die andere lidstaten hebben gegeven. Tevens vragen deze leden om een overzicht van de verwachte staatsschuld van de verschillende lidstaten eind 2021. De minister stelt dat het begrotingsbeleid van lidstaten het economisch herstel in 2021 moet blijven ondersteunen, de leden van de CDA-fractie vragen de minister of dit inderdaad betekent dat het SGP voorlopig moet worden losgelaten.

De leden van de D66-fractie lezen dat het kabinet van mening is dat landen de schuldhoudbaarheid op de middellange termijn in acht moeten nemen ten aanzien van de ondersteunende maatregelen in de eurozone. Op welke manier zouden landen die stellingname moeten laten doorwerken in hun begrotingsbeleid volgens het kabinet? Is de minister bijvoorbeeld van mening dat het voor schuldhoudbaarheid op de middellange termijn voornamelijk van belang is dat economieën deze crisis goed doorstaan en goed uitgerust zijn voor de toekomst? Is de minister van mening dat het daarvoor met name van belang is dat landen de kosten van deze crisis uitsmeren over een lange periode in plaats van snel over te gaan tot bezuinigingen en/of lastenverzwaringen, zoals ook vele economen adviseren? Kan de minister uitleggen op welke manier bewerkstelligd gaat worden dat de schuldhoudbaarheid van landen in acht wordt genomen en tegelijkertijd gewerkt kan worden aan convergerend herstel?

Negende enhanced surveillance-rapport Griekenland

De leden van de VVD-fractie lezen dat het rapport korter is dan gewoonlijk vanwege de focus van de Europese Commissie op het concept-herstelplan van Griekenland. De leden van de VVD-fractie willen niet dat de aandacht voor alle zaken die al liepen met betrekking tot Griekenland hierdoor zou verslappen. Welke garanties kan de minister daarvoor geven? Het rapport signaleert dat er op een deel van de prioriteiten voortgang wordt geboekt, maar ook dat er bij andere hervormingen vertragingen zijn opgelopen en dat het momentum voor hervormingen afneemt. De COVID-19-crisis is de hoofdoorzaak voor de vertragingen. Dat is de leden van de VVD-fractie te gemakkelijk. Welke hervormingen hebben vertraging opgelopen? Waarom neemt het momentum voor hervormingen af?

De leden van de PVV-fractie merken op dat Griekenland vertraging oploopt voor wat betreft het doorvoeren van een aantal hervormingen. Zij willen weten om welke hervormingen het

hierbij gaat en welke consequenties dit met zich mee kan brengen.

Daarnaast vragen de leden van de PVV-fractie of er in hoofdlijnen iets verteld kan worden over het herstelplan dat Griekenland heeft ingediend. Wat zijn de belangrijkste maatregelen die Griekenland zal treffen? Hoe valt dit te combineren met de vertraging ten aanzien van de implementatie van de huidige hervormingen?

Voorts willen de leden van de PVV-fractie weten of Griekenland vanwege de COVID-19-crisis nog voldoet aan haar terugbetalingsverplichting richting Nederland.

Raadsconclusies strategie voor retailbetalingen in de EU

De leden van de VVD-fractie hebben van een groot aantal mensen klachten gekregen over het innen van Amerikaanse cheques. In het kader van de coronasteunoperaties heeft de Amerikaanse regering mensen met een Amerikaans arbeidsverleden ruimhartig gecompenseerd. Deze cheques kunnen echter niet meer worden ingewisseld bij Nederlandse banken. Hoe is dit geregeld in andere EU-lidstaten? Is de minister het eens met de leden van de VVD-fractie dat deze dienstverlening in een wereldwijd opererend handelsland als Nederland onmisbaar is? Hoe zorgt hij ervoor dat de Nederlandse banken deze service weer gaan aanbieden? Is de minister desnoods bereid cheques te laten inwisselen door de Nederlandse ambassade in Washington DC? Zo nee, waarom niet?

Nederland is voornemens in te stemmen met de Raadsconclusies strategie voor retailbetalingen in de EU. De leden van de CDA-fractie ondersteunen dit maar vragen de minister in te gaan op wat dit praktisch betekent voor betalingsverkeer met het VK. Wordt dit overgenomen door het VK of zijn daar besprekingen over.

De aanpak van de uitdagingen op het gebied van belastingen die voortvloeien uit de digitalisering van de economie

De leden van de VVD-fractie willen de voortgang weten van de gesprekken in OESO-verband. Verder willen de leden van de VVD-fractie inzicht in het actuele internationale speel- en krachtenveld (zowel EU- als OESO-verband). Wat is verder de gedachte van het kabinet over de vraag hoe EU zich het beste kan profileren? Hoe staat het kabinet daar zelf in? Met welke landen trekt Nederland op om tot een gezamenlijke inzet te komen?

De leden van de CDA-fractie lezen dat tijdens de Ecofinraad zal worden gesproken over de voortgang van de discussie over de digitaliserende economie in de OESO en eventuele vervolgstappen in de EU. Deze leden zijn benieuwd naar de positie van de andere lidstaten ten aanzien van de eerste en tweede pijler en hoe dit in de EU zou moeten worden vormgegeven. Zij vragen of de minister in het verslag nauwkeurig kan terugkoppelen wat de standpunten van de verschillende lidstaten zijn tijdens de discussie, of die in lijn zijn met de blauwdrukken van de OESO en op welke punten lidstaten hiervan willen afwijken.

Economisch herstel in de Europese Unie

De leden van de VVD-fractie hebben met grote verbazing kennisgenomen van hetgeen door Eurocommissaris Gentiloni is aangegeven over het eenmalige Europese herstellfonds van 750 miljard euro en van het feit dat hij nu pleit voor een permanente versie in de vorm van een speciaal eurozonebudget om toekomstige crises het hoofd te bieden. Dit is niet wat de leden van de VVD-fractie willen, het herstellfonds is tijdelijk en eenmalig en de leden van de VVD-fractie willen geen eurozonebudget. Wat is het standpunt van de minister op dit punt? Wat

gaat de minister daarover inbrengen tijdens de komende Ecofin/Eurogroep-vergadering? Is de minister bereid daar nu al hard op de rem te trappen? Zo nee, waarom niet? Is de minister bereid om dit punt mee te nemen bij de uiteindelijke definitieve kennisgeving van de ratificatie van het Eigen Middelenbesluit (EMB)? Zo nee, waarom niet? Wat is de stand van zaken van de ratificatie van het EMB in de EU-lidstaten (ook qua planning)?

De leden van de VVD-fractie begrijpen uit de media dat de Europese Commissie en Eurocommissaris Dombrovskis ernaar neigt om de algemene ontsnappingsclausule ook in 2022 te handhaven. Wat is het standpunt van het kabinet op dit punt? Waarom is het continueren van de algemene ontsnappingsclausule in het kader van het SGP in 2022 al dan niet noodzakelijk volgens de minister? Waaraan toetst de minister straks of het wel of niet noodzakelijk is om de algemene ontsnappingsclausule in 2022 wel of niet te continueren? Waarom moet er in mei 2021 al besloten worden over het continueren van de algemene ontsnappingsclausule in 2022, want de vaccinatieprogramma's moeten in de verschillende EU-lidstaten in de loop van 2021 economisch toch ook enig soelaas kunnen bieden? Hoe ziet het krachtenveld eruit als het gaat om de activering van de algemene ontsnappingsclausule?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de commissie voor de deactivering van de algemene ontsnappingsclausule het bereiken van het pre-crisis reële bbp-niveau van de EU als belangrijkste graadmeter ziet. Wat betekent dit precies? Kan een overzicht gegeven worden van het pre-crisis reële bbp-niveau van de EU-lidstaten en het huidige reële bbp-niveau van de EU-lidstaten?

De Europese Commissie wijst erop dat de schuldhoudbaarheidsrisico's op middellange termijn als gevolg van de crisis zijn toegenomen. De leden van de VVD-fractie willen graag een overzicht ontvangen van de actuele staatsschuld en de prognose voor de staatsschuld in alle EU-lidstaten? Idem voor de begrotingssaldi van de EU-lidstaten in 2020, 2021 en daarna. In hoeverre zijn de schulden in de verschillende EU-lidstaten voor de middellange termijn nog houdbaar? Wat vindt de minister daarvan? Wat zijn de groeiprognoses voor de EU-lidstaten in 2021 en 2022? En de schuldhoudbaarheid is toch ook een reden voor het niet continueren van de algemene ontsnappingsclausule?

De leden van de VVD-fractie willen graag weten wat de ontwikkelingen en discussie op dit moment zijn als het gaat om de herziening van de SGP-regels.

De leden van de VVD-fractie willen weten wat de stand van zaken is met betrekking tot de Recovery and Resilience Facility (RRF)-plannen van de EU-lidstaten. Welke discussies spelen rondom dit onderwerp? Wat zijn knelpunten?

De motie van de VVD-fractie over stevige mijlpalen en doelen van de RRF-plannen is aangenomen door de Tweede Kamer. De leden van de VVD-fractie willen graag weten hoe deze motie uitgevoerd gaat worden. Zij willen eveneens weten of de minister tijdens de komende Ecofin/Eurogroepvergadering daar al aandacht voor zal vragen. En als dat niet het geval is, waarom dat niet het geval is. Klopt het dat er ook te veel mijlpalen in de plannen worden opgenomen, waardoor het lastig monistoren, sturen en bijsturen wordt? Hoe kijkt de minister daarnaar?

De leden van de PVV-fractie willen ten aanzien van de RRF weten of al bekend is welke lidstaten gebruik zullen maken van het leningengedeelte. Klopt het dat vier lidstaten hebben aangegeven interesse te hebben? Zo ja, om welke lidstaten gaat het hier? Klopt het dat

leningen uit de RRF gezien worden als nationale schuld in plaats van als Europese schuld en dat lidstaten hierdoor ervan af willen zien?

Voorts vragen de leden van de PVV-fractie naar de stand van zaken van het Nederlandse herstelplan. Kan de minister in hoofdlijnen al iets vertellen over de mogelijke inhoud hiervan? Wanneer wordt de inventarisatie hiervan precies afgerond?

Verder vragen de leden van de PVV-fractie of de minister al iets kan zeggen over de financieringsstrategie van de Commissie. Wat zijn de verwachte rentepercentages voor leningen van 15 en 30 jaar?

De leden van de CDA-fractie constateren dat de Raad zal spreken over het verdere proces ten aanzien van de algemene ontsnappingsclausule van het SGP. De Commissie lijkt het logisch om pas vanaf 2023 terug te stappen op de begrotingsregels. De leden van de CDA-fractie vragen de minister of dit inderdaad het voorstel van de Commissie is en hoe het kabinet dit apprecieert. De leden van de CDA-fractie zijn zeer terughoudend over het oprekken van begrotingsregels wanneer het weer goed gaat met de Europese economie, de SGP-afspraken moeten een doelstelling blijven die als een paal boven water staat. Deze crisis moet geen weg worden richting onhoudbare overheidsfinanciën. Natuurlijk moet er gekeken worden naar meer flexibiliteit en slagvaardigheid van binnen de begrotingen van de lidstaten, maar oprekken van de stabiliteitsafspraken mag niet betekenen dat hervormingen worden uitgesteld en afgesteld. De leden van de CDA-fractie vinden het daarom van groot belang dat Nederland vroegtijdig deze rode lijnen trekt en daar heel duidelijk over is in de Raad. De leden van de CDA-fractie vragen de minister aan te geven wanneer er beslismomenten worden verwacht over de hervorming van het SGP, wat de positie is van de verschillende lidstaten en daarbij in het bijzonder van Duitsland en Frankrijk. Zoals eerder gemeld zouden de leden van de CDA-fractie graag een Ecofinvergadering zien die geheel in het teken staat van de schuldenhoudbaarheid van de lidstaten en de daarbij horende discussie over het SGP. Deze leden vragen de minister of een dergelijke vergadering op de agenda staat en wanneer dat niet het geval is de minister daartoe zou willen verzoeken. De reden hiervoor is dat de beslissingen die hierover genomen worden grote gevolgen hebben voor de huishoudboekjes van toekomstige generaties, maar zeker ook voor de monetaire balans binnen de EU. Dit onderwerp is meer dan een terugkerend agendapunt van de Ecofin/Eurogroep maar betreft een existentiële discussie over de toekomst van de Europese economie.

De leden van de CDA-fractie merken op dat de rente op de obligatiemarkt de afgelopen tijd gestaag aan het stijgen is. De ECB heeft echter aangegeven de beleidsrente nog niet te willen laten stijgen en dat het door zal gaan met het opkoopprogramma. De leden van de CDA-fractie vragen de minister wat dit in de ogen van de regering betekent voor het economisch herstel en de houdbaarheid van de schulden van lidstaten. Deze leden benadrukken hierbij de onafhankelijkheid van de ECB, maar zien ook een scenario dat economisch herstel veel langer zal duren door de stijgende rente. Is het dus wenselijk dat het economisch herstel gepaard gaat met het afbouwen van het opkoopprogramma zo vragen deze leden de minister. Moet er niet een vangnet zijn voor het moment dat de ECB de rente gaat verhogen en schuldenopkoop gaat afbouwen? De leden van de CDA-fractie vragen de minister welke ruimte de EU daarvoor heeft binnen bestaande fondsen en het nieuwe begrotingskader.

De leden van de CDA-fractie vragen de minister een update te geven van de ratificatie van het EMB in de verschillende lidstaten. Aangezien er verschillende punten op de agenda staan over de toekomst van de euro en de economische situatie in Europa vragen deze leden de minister aan te geven of er al gesproken wordt over de nieuwe EMB-voorstellen zoals de carbon border taks, de financial transaction taks of de plastic taks.

De leden van de D66-fractie danken de minister voor de reactie op de toezegging aan het lid Sneller tijdens het wetgevingsoverleg tot goedkeuring van het Eigenmiddelenbesluit ten aanzien van de betrokkenheid van externe partijen bij het Nederlandse herstelplan. De leden van voornoemde fractie vinden het positief dat diverse stakeholders zijn betrokken. Kan de minister ook aangeven of zij proactief zijn benaderd hiervoor en/of dat eventuele andere stakeholders een toegang hebben bij de departementen voor input voor dit herstelplan? Kan de minister bij de presentatie van het herstelplan ook uitgebreid en uitputtend ingaan op de wijze waarop input van stakeholders wel of niet is meegenomen? Kan de Minister ook ingaan op de wijze waarop de herstelplannen zullen worden besproken in de Ecofinraad ten opzichte van de EFC en hoe dit zich verhoudt tot de rol van de Kamer? Hoe ziet de minister bijvoorbeeld toe dat voorkomen wordt dat een groot deel van de middelen van het herstellfonds ten goede komt aan vervuilende industrieën?

Internationale vergaderingen - Voorbereiding G20-vergadering van Ministers van Financiën en Presidenten van Centrale Banken en de voorjaarsvergadering van het IMF april 2021

De leden van de VVD-fractie lezen dat er gesproken gaat worden over de vergadering van de ministers van Financiën en presidenten van Centrale Banken op 7 april 2021 en over de voorjaarsvergadering van het IMF op 8 april 2021. De annotatie is wel erg summier vinden de leden van de VVD-fractie. Hoe en wanneer wordt de Tweede Kamer daar verder nog bij betrokken?

De leden van de CDA-fractie vragen de minister of er tijdens de afgelopen of tijdens de aanstaande G20-vergadering van ministers van Financiën en presidenten van Centrale Banken en de voorjaarsvergadering van het IMF april 2021 gesproken wordt over de houdbaarheid van schulden in lage- en middeninkomenslanden en welke rol de EU daarin zal gaan spelen.

Antwoorden op vragen commissie over het Fiche: Verordening Markten in Cryptoactiva (MiCA)

De leden van de VVD-fractie willen graag weten wat de rol van de toezichthouders en/of andere instanties is als het gaat om cryptoactiva en de criminaliteit rondom digitale munten zoals de bitcoin. In hoeverre is er zicht op manipulatie van de koers? En in hoeverre digitale munten zoals de bitcoin vooral ook gebruikt worden als betaalmiddel in de criminele sfeer? De leden van de VVD-fractie willen verder graag weten of de ECB en het financiële systeem klaar is voor een werkzame digitale (commerciële) munt. En welke gevolgen hebben de (commerciële) digitale munten en/of munten van landen zoals China op het monetaire beleid?

Kabinetsstandpunt over de mededeling van de Europese Commissie inzake begrotingsbeleid sinds uitbreken COVID-19

De leden van de PVV-fractie willen wat betreft de toepassing van de begrotingsregels weten wanneer een keuze zal worden gemaakt over het stopzetten van de ontsnappingsclausule. Klopt het dat het meest logische is om vanaf 2023 terug te stappen op de begrotingsregels? Verder willen de leden van de PVV-fractie weten wat de gevolgen zijn van het verslechterde schuldhoudbaarheidsrapport. Hebben lidstaten met een hoog risico op de korte termijn nog toegang tot de preventieve kredietlijnen van het ESM, nadat schuldbaarheid als factor is toegevoegd?

Tevens merken de leden van de PVV-fractie op dat de Commissie wat betreft de schuldhoudbaarheid voor de middellange termijn medium hoge risico's ziet voor een aantal lidstaten, waaronder Nederland. Kan de minister dit onderbouwen en aangeven wat het Nederlands standpunt is ten aanzien hiervan?

De leden van de D66-fractie constateren in de appreciatie van de minister ten aanzien van de mededeling van de Europese Commissie over het begrotingsbeleid dat Commissie en lidstaten duidelijk zicht zouden moeten zien te houden op terugkeer naar gebruikelijke handhaving van het SGP. Kan de minister aangeven wat hier bedoeld wordt met "zicht houden op"? Waarom wordt hier expliciet aangegeven dat er teruggekeerd dient te worden naar de gebruikelijk handhaving van het SGP, terwijl de analyse van de Europese Commissie, evenals vele economen, juist stellen dat het SGP verbeterd kan worden met een grondige herziening? Wat is dan volgens de minister specifiek de prioriteit van terugkeer naar de gebruikelijke toepassing? De leden van voornoemde fractie constateren dat er onder veel partijen (o.a. verschillende economen vanuit het IMF, European Fiscal Board (EFB), Frankrijk, oud-minister van Financiën van Duitsland Schäuble) consensus bestaat dat het SGP eerst herzien moet worden alvorens de algemene ontsnappingsclausule te deactiveren. Welke positie zal Nederland innemen indien hier inderdaad toe besloten wordt?

Overig

De leden van de PVV-fractie willen ten aanzien van de financiële transactietaks (FTT) weten of het nog steeds gaat om tien lidstaten die hierin geïnteresseerd zijn. Kan de minister aangeven welke lidstaten dit zijn? Zijn er nog wijzigingen in de posities ten aanzien van de FTT?

Verder willen de leden van de PVV-fractie weten wat de indirecte gevolgen zijn van de implementatie van de FTT voor de Nederlandse pensioenfondsen en financiële sector.

II. Reactie van de minister

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de agenda van de Eurogroep/Ecofinraad. Zij merken op dat het hen, gezien de belangrijke rol die de minister momenteel heeft in de vormgeving van de toekomst van Nederland, niet verstandig lijkt dat de minister naar deze Europese raadsvergadering gaat.

Door de Tweede Kamerverkiezingen op 17 maart a.s. is het voor mij niet mogelijk om de gehele Eurogroep en Ecofinraad bij te wonen. Bij de Eurogroep zal ik zodoende deels hoogambtelijk vervangen worden. Bij de Ecofinraad zal Nederland vertegenwoordigd worden door de Nederlandse permanent vertegenwoordiger bij de Europese Unie.

Sectorale impact en structurele veranderingen in de eurozone door COVID-19

De leden van de VVD-fractie lezen dat er gesproken gaat worden over de sectorale impact van COVID-19 op economische sectoren. Deze leden zien echter ook dat de goedkeuring van steunmaatregelen door de Europese Commissie in het kader van COVID-crisis in het kader van staatssteun soms lang duren. Zie bijvoorbeeld de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL)-regeling voor het eerste kwartaal van 2021. De goedkeuring wordt daarvan pas medio/eind maart 2021 verwacht. De leden van de VVD-fractie vinden dat eigenlijk onbestaanbaar, want het water staat ondernemers aan de lippen, ze hebben niet om deze situatie gevraagd en kunnen er niks aan doen, dan moet het geld in deze crisis zo snel mogelijk bij de ondernemers zijn. Waarom duurt de goedkeuringsprocedure zo lang bij de Europese

Commissie, want het is toch een crisissituatie? Is de minister bereid dit tijdens de eerstvolgende Ecofin/Eurogroep aan te kaarten? Wat heeft het kabinet de afgelopen tijd gedaan om dit soort goedkeuringsprocedures van de Europese Commissie te versnellen? Wat doet de Europese Commissie om dit sneller te laten verlopen dan wel meer ruimte te geven?

De Europese Commissie heeft in verband met de coronacrisis vanaf maart 2020 meer dan 380 beslissingen goedgekeurd voor meer dan 460 (COVID-19) nationale steunmaatregelen van de lidstaten. Een staatssteunprocedure bij de Europese Commissie duurt normaal gesproken zes tot twaalf maanden. De duur van het volledige traject is mede afhankelijk van nationale besluitvorming, aangezien de Commissie pas een definitieve beoordeling kan maken op het moment dat de maatregel in finale vorm is genotificeerd. Ingevolge het EU Werkingsverdrag heeft de Europese Commissie twee maanden na een volledige notificatie om tot een beoordeling van de aangemelde staatssteunmaatregel te komen.

De Commissie spant zich momenteel tot het uiterste in om de aangemelde COVID-19-steunmaatregelen van de lidstaten zo snel mogelijk goed te keuren, waardoor de procedure voor de goedkeuring van COVID-19 gerelateerde steun aanzienlijk is versneld. Een volledige procedure duurt momenteel enkele weken tot enkele maanden. De duur van de staatssteunprocedure in een specifiek geval hangt onder andere af van de aard en complexiteit van de maatregel, of de maatregel bij voorlegging aan de Commissie al voldoet aan de criteria van de Tijdelijke Kaderregeling (zie onder), of het een nieuwe maatregel betreft of een verlenging van een bestaande maatregel, en of de Commissie nog aanvullende vragen heeft over de regeling.

De Europese Commissie heeft kort na het begin van de COVID-19 pandemie een Tijdelijke Kaderregeling inzake staatssteun ter ondersteuning van de economie vanwege de huidige COVID-19-uitbraak in het leven geroepen. Deze Tijdelijke Kaderregeling verruimt tijdelijk de mogelijkheden tot het verlenen van staatssteun. Doordat de Tijdelijke Kaderregeling vooraf criteria geeft waar steunmaatregelen aan moeten voldoen om voor goedkeuring in aanmerking te komen, wordt de staatssteunprocedure hierdoor versneld.

Tijdens iedere staatssteunprocedure in het kader van COVID-19 is er voortdurend contact met de Europese Commissie, waarbij de door de Commissie gevraagde informatie zo snel mogelijk wordt aangeleverd. Zowel het kabinet als de Europese Commissie zijn zich bewust van de noodzaak van een zo kort mogelijke staatssteunprocedure. Gezien de inspanningen die Nederland en de Europese Commissie al leveren om de staatssteunprocedures zo snel mogelijk af te ronden, en gezien het doorlopende contact tussen Nederland en de Europese Commissie tijdens deze procedures, zal het aankaarten van de duur van de staatssteunprocedures tijdens de eerstvolgende Ecofinraad/Eurogroep naar verwachting weinig effectief zijn.

Voor een reactie op het aangehaalde voorbeeld van de TVL-regeling voor het eerste kwartaal 2021 verwijs ik u naar de antwoorden van de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat op de vragen van lid Aartsen (VVD) hierover (Aanhangsel Handelingen II 2020/21, nr. 1949).

De leden van de VVD-fractie vragen of een overzicht gegeven kan worden welke steunmaatregelen nu bij de Europese Commissie liggen en waarvoor nog goedkeuring moet komen. Kan er ook een overzicht worden gegeven van de doorlooptijd van de goedkeuring bij de al goedgekeurde regelingen?

De beantwoording van deze vragen vergt meer tijd en afstemming met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, dat een coördinerende rol op het gebied van staatssteunprocedures heeft. De beantwoording zal worden meegenomen in het verslag van deze Eurogroep en Ecofinraad. Ten aanzien van de TVL-regelingen wordt reeds verwezen naar het overzicht in de bijlage bij de antwoorden van de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat op de vragen van lid Aartsen (VVD) hierover (Aanhangsel Handelingen II 2020/21, nr. 1949).

De leden van de VVD-fractie willen verder graag weten wat alle andere EU-lidstaten nu precies doen met betrekking tot steunmaatregelen gericht op bedrijven die door de crisis worden getroffen, afgezet tegen de Nederlandse steunmaatregelen.

De Europese Commissie voorziet maandelijks in een overzicht van alle steunmaatregelen die door lidstaten in het kader van COVID-19 zijn genomen.¹

De leden van de CDA-fractie merken op dat in de geannoteerde agenda valt te lezen dat gesproken wordt over de gevolgen van de corona crisis waarbij drie vragen centraal staan: 1) Wat zijn de lessen van de eerste twee golven van de pandemie? 2) Hoe kan men het best beleid vormen dat bedrijven en werkgelegenheid ondersteunt en reallocatie faciliteert en tevens de digitale en groene transitie bevordert? 3) Zou steun gericht moeten zijn op sector- of bedrijfsniveau? De leden van de CDA-fractie vragen de minister per vraag uitvoeriger te antwoorden wat het Nederlands standpunt is en wat Nederland zal inbrengen tijdens deze Raad dan nu gedaan is in de geannoteerde agenda.

De belangrijkste les uit de eerste twee golven van de pandemie is dat de economische en gezondheidsmaatregelen goed op elkaar afgestemd dienen te zijn. Daarnaast kan gesteld worden dat vroegtijdig ingrijpen een beperkend effect kan hebben op de economische schade op de lange termijn.

Voor de vormgeving van steunmaatregelen blijft het uitgangspunt dat de steun automatisch dient te reageren op de ontwikkelingen van de pandemie en een tijdelijk karakter heeft. Door de toevoeging van beleidsdoelen als digitalisering en de ecologische transitie bij directe crisissteun bestaat het risico dat instrumenten minder effectief worden.

Steun die vanuit de overheid wordt verleend, dient zo gericht als mogelijk te zijn en een tijdelijk karakter te hebben. In het geval van de huidige crisis heeft het kabinet echter de voorkeur aan een generiek beleid om een gelijk speelveld te behouden. Indien nodig kan daaropvolgend gekeken worden naar sectoraal beleid of specifiek voor bedrijven.

Tevens vragen de leden van de CDA-fractie welke prognose of tijdpad de Europese commissie hanteert aangaande het openen van de Europese economie naar aanleiding van

¹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/coronavirus_policy_measures_12_february_2021.pdf

vaccinatieprogramma in de verschillende lidstaten.

De Europese Commissie heeft in de winterraming² die 11 februari jl. is gepubliceerd de aanname gedaan de huidige economische restricties geleidelijk worden opgeheven vanaf het tweede kwartaal in 2021.

De leden van de CDA-fractie vragen de minister ook in te gaan, zover dat bekend is, op hervormingsplannen in de verschillende lidstaten, in hoeverre het al duidelijk is dat landen ook de noodzakelijke hervormingen doorvoeren.

Lidstaten zijn bezig met het opstellen van hun conceptplannen, in nauw overleg met de Europese Commissie. Er zijn nog geen conceptplannen formeel ingediend, en het kabinet beschikt niet over conceptplannen. De Commissie heeft bij lidstaten aandacht gevraagd voor het vinden van een juiste balans tussen investeringen en hervormingen. Volgens de terugkoppeling van de Commissie ontbreekt het momenteel in sommige lidstaten aan voldoende ambitieuze hervormingen. Nederland steunt de Commissie in deze zorg, en pleit bij andere lidstaten voor het opnemen van voldoende structurele hervormingen in de herstelplannen.

De leden van de D66-fractie zien dat er een gedachtewisseling op de agenda staat ten aanzien van de sectorale impact en structurele veranderingen in de eurozone door COVID-19. Is de minister van mening dat een belangrijke geleerde les van de eerste twee golven betreft dat de economie direct en grootschalig ondersteund dient te worden vanuit de overheid bij een dergelijke schok? Is de minister van mening dat de geleerde lessen op dit terrein daarom ook zouden moeten worden betrokken bij de herziening van het Stabiliteits- en groeipact (SGP), aangezien deze de kaders vormen voor het toekomstige begrotingsbeleid?

De huidige begrotingsregels, met de geopende algemene ontsnappingsclausule, bieden ruimte voor lidstaten om ondersteunende maatregelen te kunnen nemen. Het is daarbij van belang dat het begrotingskader een geleidelijke afbouw van steunmaatregelen en het gericht toepassen van maatregelen stimuleert, en tegelijkertijd voorkomt dat de steun te snel wordt afgebouwd. De communicatie van de Commissie van 3 maart jl. voorziet daarin, met onder andere de gedifferentieerde landspecifieke aanbevelingen die zullen worden opgesteld door de Commissie in mei 2021. De effectiviteit hiervan valt of staat met de implementatie van lidstaten. Het kabinet is van mening dat alle lessen die getrokken kunnen worden ten aanzien van de effectiviteit van de begrotingsregels, zowel van voor de coronacrisis als erna, moeten worden meegenomen in de mogelijke herziening van de regels.

De leden van de D66-fractie zijn het van harte eens met het belang van de vraag hoe het beste beleid kan worden gevormd dat tevens de digitale en groene transitie bevordert. Onderkent de minister het belang hiervan en kan de minister aangeven op welke manier dit terugkomt in het Nederlandse ondersteuningsbeleid?

Bij de vormgeving van crisismaatregelen is het van belang om deze tijdelijk en zo gericht mogelijk te maken. Daarnaast dient de steun zo snel mogelijk voor de doelgroep beschikbaar te zijn. Door de toevoeging van beleidsdoelen als digitalisering en de ecologische transitie bij directe crisissteun bestaat het risico dat instrumenten minder effectief worden. Het kabinet is echter wel van mening dat deze doelen onderdeel dienen te zijn voor instrumenten gericht op herstel. De digitale en groene transitie zijn dan ook terecht een belangrijk onderdeel van de

² https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip144_en_1.pdf

Recovery and Resilience Facility.

Stand van zaken ondersteunende maatregelen in de eurozone

De leden van de PVV-fractie vragen ten aanzien van de stand van zaken van de ondersteunende maatregelen in de eurozone om een overzicht van de budgettaire steun die lidstaten hebben gegeven. Kan de minister per lidstaat aangeven hoeveel budgettaire steun er is verleend (s.v.p. in miljarden euro en als percentage van het bbp weergegeven)? Tevens vragen de leden van de PVV-fractie om een overzicht van de verstrekte liquiditeitssteun per lidstaat (s.v.p. in miljarden euro en als percentage van het bbp weergegeven).

Zie hieronder een overzicht van de totale omvang van steun door lidstaten (door automatische stabilisatoren en discretionaire maatregelen) en de verstrekte liquiditeitssteun door lidstaten, in percentage van het bbp. Deze data zijn niet beschikbaar in miljarden euro. Het overzicht van de uitgegeven steun door lidstaten is opgesteld door de Commissie op basis van de herfstraming uit november 2020. Dit betekent dat later aangekondigde steunpakketten door lidstaten, hierin niet zijn meegenomen.

Table 3: Total fiscal support (% of GDP)

	total fiscal support (measured by deterioration of primary balance)		automatic stabilisers		discretionary measures	
	A		B = A - C		C	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
EA-19	8.2	6.0	4.0	3.4	4.3	2.6
BE	9.2	5.3	6.1	4.8	3.1	0.5
DE	7.7	5.7	2.8	2.7	4.8	3.0
EE	5.9	5.9	3.3	2.6	2.7	3.3
IE	7.5	6.6	2.1	2.7	5.3	3.8
EL	8.9	8.3	3.6	6.0	5.2	2.3
ES	9.2	6.8	7.6	6.3	1.6	0.5
FR	7.4	5.5	3.8	2.9	3.6	2.6
IT	9.1	6.2	3.6	2.6	5.5	3.7
CY	7.7	4.0	3.9	3.5	3.9	0.5
LV	6.8	2.9	2.2	1.3	4.6	1.6
LT	9.0	6.6	1.6	2.7	7.3	3.9
LU	7.7	3.8	4.4	3.1	3.2	0.7
MT	10.4	7.0	4.1	4.1	6.3	2.9
NL	9.1	7.7	5.3	5.9	3.9	1.9
AT	10.4	7.3	3.8	2.4	6.6	4.9
PT	7.6	4.9	3.7	2.4	3.9	2.5
SI	9.3	7.0	3.8	5.5	5.5	1.6
SK	8.2	6.6	2.6	0.8	5.6	5.8
FI	6.8	4.0	3.2	2.4	3.6	1.7

Source: European Commission 2020 autumn forecast

Table 2: Liquidity support measures taken in 2020 in response to the COVID-19 crisis (% of GDP)

	EA-19	BE	DE	EE	IE	EL	ES	FR	IT	CY
<i>Liquidity measures without a direct budgetary impact</i>	19.2	12.5	25.5	3.0	2.0	3.1	14.0	17.1	33.2	1.4
1. Public guarantees (available framework)	15.9	11.5	21.3	1.3	0.5	0.5	13.4	13.8	29.8	0.0
<i>of which current take-up (actual contingent liability)</i>	4.0	0.3	1.5	0.2	0.0	0.4	7.6	5.8	9.3	0.0
2. Tax deferrals	1.0	0.7	0.7	0.3	0.5	1.2	0.7	1.7	0.4	1.4
3. Others	2.3	0.2	3.5	1.5	1.0	1.4	0.0	1.5	3.0	0.0

	LV	LT	LU	MT	NL	AT	PT	SI	SK	FI
<i>Liquidity measures without a direct budgetary impact</i>	0.7	5.8	6.5	4.4	6.2	3.4	14.9	5.4	2.3	20.1
1. Public guarantees (available framework)	0.1	2.1	5.5	2.9	3.9	2.8	4.4	4.8	1.8	4.7
<i>of which current take-up (actual contingent liability)</i>	0.1	0.2	0.5	0.4	1.9	1.8	0.0	0.2	0.5	0.6
2. Tax deferrals	0.3	1.8	1.0	1.5	2.0	0.7	3.9	0.7	0.5	0.3
3. Others	0.2	1.8	0.0	0.0	0.3	0.0	6.6	0.0	0.0	15.1

Source: Data compiled by the Commission services in the context of the Commission 2021 interim winter forecast.

De leden van de CDA-fractie merken op dat de Europese Commissie de totale omvang van de budgettaire steun in kaart heeft gebracht. Zij vragen de minister om deze informatie van de Commissie te delen. Bovendien vragen deze leden de genoemde positie van Nederland te plaatsen binnen de steun die andere lidstaten hebben gegeven. Tevens vragen deze leden om een overzicht van de verwachte staatsschuld van de verschillende lidstaten eind 2021. De minister stelt dat het begrotingsbeleid van lidstaten het economisch herstel in 2021 moet blijven ondersteunen, de leden van de CDA-fractie vragen de minister of dit inderdaad betekent dat het SGP voorlopig moet worden losgelaten.

Zie hieronder een overzicht van de totale omvang van steun door lidstaten (door automatische stabilisatoren en discretionaire maatregelen) en een overzicht van de verwachte staatsschulden in 2021. Het overzicht van de uitgegeven steun door lidstaten is opgesteld door de Commissie op basis van de herfstraming uit november 2020. Dit betekent dat later aangekondigde steunpakketten door lidstaten, hierin niet zijn meegenomen. Nederland heeft volgens de Commissie in 2020 9,1% van het bbp aan steun uitgegeven, in vergelijking met 8,2% in de eurozone. Het kabinet is van mening dat lidstaten steunmaatregelen gericht moeten toepassen en wanneer de economische omstandigheden het toelaten, de steun geleidelijk moeten afbouwen. Aangezien de huidige crisis niet voorbij is en er nog steeds sprake is van grote mate van onzekerheid, is het stimulerend beleid door lidstaten nog noodzakelijk. De algemene ontsnappingsclausule dient te worden gesloten (waardoor de gebruikelijke toepassing van de begrotingsregels weer van kracht zal zijn), wanneer de ernstige economische neergang in de eurozone en de EU voorbij is.

Table 3: Total fiscal support (% of GDP)

	total fiscal support (measured by deterioration of primary balance)		automatic stabilisers		discretionary measures	
	A		B = A - C		C	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
EA-19	8.2	6.0	4.0	3.4	4.3	2.6
BE	9.2	5.3	6.1	4.8	3.1	0.5
DE	7.7	5.7	2.8	2.7	4.8	3.0
EE	5.9	5.9	3.3	2.6	2.7	3.3
IE	7.5	6.6	2.1	2.7	5.3	3.8
EL	8.9	8.3	3.6	6.0	5.2	2.3
ES	9.2	6.8	7.6	6.3	1.6	0.5
FR	7.4	5.5	3.8	2.9	3.6	2.6
IT	9.1	6.2	3.6	2.6	5.5	3.7
CY	7.7	4.0	3.9	3.5	3.9	0.5
LV	6.8	2.9	2.2	1.3	4.6	1.6
LT	9.0	6.6	1.6	2.7	7.3	3.9
LU	7.7	3.8	4.4	3.1	3.2	0.7
MT	10.4	7.0	4.1	4.1	6.3	2.9
NL	9.1	7.7	5.3	5.9	3.9	1.9
AT	10.4	7.3	3.8	2.4	6.6	4.9
PT	7.6	4.9	3.7	2.4	3.9	2.5
SI	9.3	7.0	3.8	5.5	5.5	1.6
SK	8.2	6.6	2.6	0.8	5.6	5.8
FI	6.8	4.0	3.2	2.4	3.6	1.7

Source: European Commission 2020 autumn forecast

Schulden in % van het bbp

(bron: herfstraming
Europese Commissie
nov 2020)

	2021
European Union	94,59
Euro area	102,33
Belgium	117,78
Bulgaria	26,36
Czechia	40,63
Denmark	41,12
Germany	70,09
Estonia	22,52
Ireland	66,05
Greece	200,68

Spain	121,99
France	117,80
Croatia	82,34
Italy	159,52
Cyprus	108,20
Latvia	45,92
Lithuania	50,66
Luxembourg	27,33
Hungary	77,92
Malta	60,03
Netherlands	63,46
Austria	85,20
Poland	57,29
Portugal	130,27
Romania	54,60
Slovenia	80,17
Slovakia	65,68
Finland	71,79
Sweden	40,46

De leden van de D66-fractie lezen dat het kabinet van mening is dat landen de schuldhoudbaarheid op de middellange termijn in acht moeten nemen ten aanzien van de ondersteunende maatregelen in de eurozone. Op welke manier zouden landen die stellingname moeten laten doorwerken in hun begrotingsbeleid volgens het kabinet? Is de minister bijvoorbeeld van mening dat het voor schuldhoudbaarheid op de middellange termijn voornamelijk van belang is dat economieën deze crisis goed doorstaan en goed uitgerust zijn voor de toekomst? Is de minister van mening dat het daarvoor met name van belang is dat landen de kosten van deze crisis uitsmeren over een lange periode in plaats van snel over te gaan tot bezuinigingen en/of lastenverzwaringen, zoals ook vele economen adviseren? Kan de minister uitleggen op welke manier bewerkstelligd gaat worden dat de schuldhoudbaarheid van landen in acht wordt genomen en tegelijkertijd gewerkt kan worden aan convergerend herstel?

Het kabinet is van mening dat lidstaten steunmaatregelen gericht moeten toepassen en wanneer de economische omstandigheden het toelaten, de steun geleidelijk moeten afbouwen. Dit zorgt ook voor een betere allocatie van productiefactoren naar productievere sectoren. Het kabinet onderstreept het belang dat lidstaten met hoge schulden in 2022 prudent

begrotingsbeleid zullen voeren, en de middelen uit de RRF gebruiken om groeibevorderende investeringen uit te voeren. Hiernaast is het van belang dat de genomen steunmaatregelen tijdelijk zijn en niet voor een structurele verslechtering van balansen zorgen. Op deze manier kunnen lidstaten op termijn terug naar het opbouwen van buffers om weerbaarder te zijn tegen volgende crises. Ook is het van belang dat lidstaten structurele hervormingen doorvoeren die bijdragen aan het duurzaam versterken van het groeivermogen en het veerkrachtiger maken van de economie. Daarbij merkt het kabinet op dat de crisis nog niet voorbij is en er momenteel nog steeds sprake is van grote onzekerheid, dat de noodzaak voor het huidige stimulerende beleid onderschrijft. Het te vroeg intrekken van steun moet worden vermeden door lidstaten, vanwege het procyclische effect dat dit kan hebben.

Negende enhanced surveillance-rapport Griekenland

De leden van de VVD-fractie lezen dat het rapport korter is dan gewoonlijk vanwege de focus van de Europese Commissie op het concept-herstelplan van Griekenland. De leden van de VVD-fractie willen niet dat de aandacht voor alle zaken die al liepen met betrekking tot Griekenland hierdoor zou verslappen. Welke garanties kan de minister daarvoor geven?

Zoals bekend staat Griekenland sinds 2018 onder verscherpt toezicht, waarbij elk kwartaal rapporten worden opgesteld door de Commissie. Griekenland moet in deze periode verschillende hervormingen doorvoeren die zijn vastgesteld door de Eurogroep bij het besluit tot het beëindigen van het ESM-programma in juni 2018³. Alleen als Griekenland voldoet aan de voorwaarden met betrekking tot het doorvoeren van de hervormingen, kwalificeert het land zich voor de schuldmaatregelen die daaraan zijn gekoppeld. Het nu voorliggende 9^e rapport is niet gekoppeld aan dergelijke schuldmaatregelen. Voor het 10^e rapport, verwacht in mei, is dit wel het geval. Op basis van een verscherpt toezicht rapport en een terugkoppeling door de Europese instellingen, zal dan door de Eurogroep worden beoordeeld of Griekenland aan de afgesproken hervormingen heeft voldaan alvorens kan worden besloten tot uitkering van de schuldmaatregelen.

Het rapport signaleert dat er op een deel van de prioriteiten voortgang wordt geboekt, maar ook dat er bij andere hervormingen vertragingen zijn opgelopen en dat het momentum voor hervormingen afneemt. De COVID-19-crisis is de hoofdoorzaak voor de vertragingen. Dat is de leden van de VVD-fractie te gemakkelijk. Welke hervormingen hebben vertraging opgelopen? Waarom neemt het momentum voor hervormingen af?

Het verscherpt toezicht rapport van de Commissie geeft een gedetailleerd overzicht van de vertragingen die zijn opgelopen⁴. Het gaat daarbij onder meer om vertragingen bij het upgraden van het centrale IT-betalingssysteem en de IT-systemen bij de Griekse belastingdienst, vertragingen bij het invoeren van de derde pilaar van het sociale zekerheidsstelsel (*het Guaranteed Minimum Income scheme*) en de invoering van de insolventiewet die deels is vertraagd tot 1 maart en deels tot 1 juni 2021. Naar verwachting zijn de effecten van veel van deze vertragingen beperkt. Deze vertraging is onder andere opgelopen vanwege het bestrijden van de coronacrisis, waardoor Griekenland hard is getroffen. Daarnaast stelt de Commissie dat het opstellen van het herstelplan in het kader van de *Recovery and Resilience Facility (RRF)* heeft geleid tot een toegenomen werklast waardoor vertragingen zijn ontstaan.

³ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/22/eurogroup-statement-on-greece-22-june-2018/>

⁴ [Enhanced Surveillance Report – Greece, February 2021 | European Commission \(europa.eu\)](#)

De leden van de PVV-fractie merken op dat Griekenland vertraging oploopt voor wat betreft het doorvoeren van een aantal hervormingen. Zij willen weten om welke hervormingen het hierbij gaat en welke consequenties dit met zich mee kan brengen.

Het verscherpt toezicht rapport van de Commissie geeft een gedetailleerd overzicht van de vertragingen die zijn opgelopen⁵. Het gaat daarbij onder meer om vertragingen bij het upgraden van het centrale IT-betalingssysteem en de IT-systemen bij de Griekse belastingdienst, vertragingen bij het invoeren van de derde pilaar van het sociale zekerheidsstelsel (*het Guaranteed Minimum Income scheme*) en de invoering van de insolventiewet die deels is vertraagd tot 1 maart en deels tot 1 juni 2021. Naar verwachting zijn de effecten van veel van deze vertragingen beperkt. De vertraging betreft in veel gevallen enkele maanden.

Daarnaast vragen de leden van de PVV-fractie of er in hoofdlijnen iets verteld kan worden over het herstelplan dat Griekenland heeft ingediend. Wat zijn de belangrijkste maatregelen die Griekenland zal treffen? Hoe valt dit te combineren met de vertraging ten aanzien van de implementatie van de huidige hervormingen?

De Commissie heeft aangegeven dat een deel van de vertragingen het gevolg is van de toegenomen werklast doordat Griekenland nu ook met een herstelplan in het kader van de RRF moet komen. Griekenland is nog bezig met het opstellen van een conceptplan, in nauw overleg met de Commissie. Het conceptplan is nog niet formeel ingediend, en nog niet beschikbaar voor andere lidstaten. November jl. heeft Griekenland wel een document gepubliceerd met daarin een voorlopige eerste uitwerking van hun plannen⁶. Op basis daarvan zou het Griekse plan bestaan uit maatregelen rondom 4 pijlers; een groene pijler voor de groene transitie van de economie met daarin onder meer een groot programma voor vergroting van de energie-efficiëntie van woningen, bedrijven en openbare gebouwen; een digitale pijler met daarin onder meer de ontwikkeling van 5G netwerken en het ondersteunen van het MKB op dit gebied; een werkgelegenheids-, vaardigheden en sociale cohesiepijler, met daarin onder meer verbeteringen van het onderwijs en bijscholingstrajecten en het verbeteren van de gezondheidszorg en ten slotte de private investerings- en economische/institutionele hervormingspijler, waarin onder meer in infrastructuur wordt geïnvesteerd. Het kabinet heeft geen inzicht in de huidige stand van het Griekse conceptplan, waarover momenteel overleg plaatsvindt tussen de Griekse regering en de Europese Commissie. Zodra het plan formeel is ingediend, ontvangt de Kamer deze zonder vertraging.

Voorts willen de leden van de PVV-fractie weten of Griekenland vanwege de COVID-19-crisis nog voldoet aan haar terugbetalingsverplichting richting Nederland.

De Griekse overheid beschikt op dit moment over een grote cashbuffer van ca. 31 mrd. euro, waarmee zij in staat is om de eerstkomende jaren aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Op lange termijn is het vooral van belang dat Griekenland haar hervormingen doorzet en het additionele geld van de RRF goed gebruikt om de potentiële groei van Griekenland te kunnen verhogen, zodat ook op lange termijn Griekenland in staat blijft om aan al haar verplichtingen te voldoen.

Raadsconclusies strategie voor retailbetalingen in de EU

⁵ [Enhanced Surveillance Report – Greece, February 2021 | European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/enhanced-surveillance-report-greece-february-2021)

⁶ <http://www.opengov.gr/minfin/wp-content/uploads/downloads/2020/11/Greece-RRP-EN-1.pdf>

De leden van de VVD-fractie hebben van een groot aantal mensen klachten gekregen over het innen van Amerikaanse cheques. In het kader van de coronasteunoperaties heeft de Amerikaanse regering mensen met een Amerikaans arbeidsverleden ruimhartig gecompenseerd. Deze cheques kunnen echter niet meer worden ingewisseld bij Nederlandse banken. Hoe is dit geregeld in andere EU-lidstaten? Is de minister het eens met de leden van de VVD-fractie dat deze dienstverlening in een wereldwijd opererend handelsland als Nederland onmisbaar is? Hoe zorgt hij ervoor dat de Nederlandse banken deze service weer gaan aanbieden? Is de minister desnoods bereid cheques te laten inwisselen door de Nederlandse ambassade in Washington DC? Zo nee, waarom niet?

Over het algemeen geldt dat financiële instellingen zelf de afweging mogen maken welke betaaldiensten zij aanbieden, zolang zij daarvoor een vergunning hebben van DNB. De afgelopen jaren zijn er ook steeds minder consumenten die een cheque, die ze van een buitenlandse partij hebben ontvangen, willen verzilveren. Dit heeft onder andere te maken met het efficiënte betalingsverkeer van Nederland en de mogelijkheid om internationaal girale overboekingen te doen. Hierdoor is er nagenoeg geen behoefte meer aan dienstverlening betreffende cheques. Binnen de Europese Unie bestaan er echter nog wel verschillen in het gebruik van cheques als betaalmiddel. Uit een recente navraag blijkt dat personen in België bij tenminste vier grootbanken een USD cheque kunnen innen.

Op 22 februari 2021 zijn er vergelijkbare Kamervragen gesteld door de leden Lodders en Van der Linde (beiden VVD) over het niet kunnen innen van de coronasteuncheques. In de beantwoording op deze Kamervragen zal ik ingaan op de opties die personen hebben om de cheque te innen. Eén van de mogelijkheden die ik nu al kan noemen is dat personen een herstelbetaling kunnen aanvragen (recovery rebate credit) wanneer zij de Amerikaanse belastingaangifte over 2020 indienen. De herstelbetaling is bedoeld voor personen die geen of een niet volledige stimulus-cheque hebben ontvangen. Het verschil kan terug worden gevorderd in de belastingaangifte ([Form 1040](#)) 2020 in de vorm van een hogere belastingteruggave, dan wel lagere aanslag.

Nederland is voornemens in te stemmen met de Raadsconclusies strategie voor retailbetalingen in de EU. De leden van de CDA-fractie ondersteunen dit maar vragen de minister in te gaan op wat dit praktisch betekent voor betalingsverkeer met het VK. Wordt dit overgenomen door het VK of zijn daar besprekingen over.

Als gevolg van de Brexit maakt het VK geen deel meer uit de Europese Unie. De raadsconclusies die voorliggen bij de Ecofin van 16 maart aanstaande, zullen dan ook niet worden aangenomen door het VK. De betreffende strategie van de Europese Commissie bevat geen concrete wetgevingsvoorstellen, maar identificeert de prioriteiten en doelstellingen van de Europese Commissie voor het retail betalingsverkeer voor de komende vier jaren. Daarbij wordt bij de verschillende beleidsacties veelal eerst gezien welke stappen de markt zelf kan zetten en wordt waar nodig onderzoek aangekondigd door de Commissie, bijvoorbeeld naar de effecten van huidig beleid. De praktische betekenis van voor het betalingsverkeer met het VK zal in de komende jaren in beeld komen bij de uitwerking van deze beleidsacties door de Commissie. Bij die uitwerking kan vervolgens ook rekening gehouden worden met eventuele ongewenste effecten voor het betalingsverkeer met het VK.

De aanpak van de uitdagingen op het gebied van belastingen die voortvloeien uit de digitalisering van de economie

De leden van de VVD-fractie willen de voortgang weten van de gesprekken in OESO-verband. Verder willen de leden van de VVD-fractie inzicht in het actuele internationale speel- en krachtenveld (zowel EU- als OESO-verband). Wat is verder de gedachte van het kabinet over de vraag hoe EU zich het beste kan profileren? Hoe staat het kabinet daar zelf in? Met welke landen trekt Nederland op om tot een gezamenlijke inzet te komen?

De OESO zet nog steeds in op het overeenkomen van een wereldwijde oplossing halverwege 2021. De G20 ministers van Financiën hebben tijdens hun vergadering op 26 februari 2021 nogmaals het belang van het bereiken van een wereldwijde oplossing halverwege 2021 onderstreept.⁷ Daarbij is ook relevant dat inmiddels de nieuwe Amerikaanse regering is aangetreden. De Amerikaanse minister van Financiën heeft aangegeven dat de Verenigde Staten willen blijven samenwerken om tot wereldwijde oplossingen te komen voor de uitdagingen als gevolg van de digitaliserende economie. Een belangrijke stap is dat de Verenigde Staten het eerdere voorstel van het implementeren van Pijler 1 als een ‘safe harbour’ (optionele implementatie) heeft ingetrokken. Momenteel wordt in de verschillende werkgroepen van de OESO en het Inclusive Framework verder gesproken over een invulling van de maatregelen. Het commentaar dat is ontvangen middels de publieke consultatie van de blauwdrukken wordt hierbij in acht genomen.

De nog lopende onderhandelingen hebben onder andere tot gevolg dat het internationale krachtenveld nog niet vast staat en constant aan verandering onderhevig is. In Europees verband staan de verhoudingen ook niet vast. Nederland maakt onderdeel uit van het Europese blok dat voorstander is van de OESO initiatieven. Gezien de complexiteit en de verbondenheid van de wereldwijde economie heeft een wereldwijde oplossing de voorkeur. Echter, voorkomen moet worden dat de noodzaak tot een wereldwijde oplossing leidt tot een impasse waarbij landen op elkaar blijven wachten. Hier ligt een mogelijkheid voor de EU om, waar nodig, de voortgang te behouden van de besprekingen over de digitaliserende economie. Nederland is daarbij van mening dat eventuele Europese initiatieven op dit vlak als doel moeten hebben om de voortgang van de wereldwijde discussie (en uitkomst) over de digitale economie zoveel mogelijk te ondersteunen.

Ik (staatssecretaris van Financiën – Fiscaliteit en Belastingdienst) heb eerder toegezegd uw Kamer op de hoogte te blijven houden van de relevante ontwikkelingen met betrekking tot dit project van het Inclusive Framework.⁸ Dit zal ik blijven doen. In aanloop naar de plenaire vergadering van het Inclusive Framework, die naar verwachting plaats zal vinden eind juni/begin juli 2021, zal ik uw Kamer schriftelijk informeren.

De leden van de CDA-fractie lezen dat tijdens de Ecofinraad zal worden gesproken over de voortgang van de discussie over de digitaliserende economie in de OESO en eventuele vervolgstappen in de EU. Deze leden zijn benieuwd naar de positie van de andere lidstaten ten aanzien van de eerste en tweede pijler en hoe dit in de EU zou moeten worden vormgegeven. Zij vragen of de minister in het verslag nauwkeurig kan terugkoppelen wat de standpunten van de verschillende lidstaten zijn tijdens de discussie, of die in lijn zijn met de

⁷ <https://www.g20.org/first-meeting-of-the-g20-finance-ministers-and-central-bank-governors.html>

⁸ Kamerstuk 32 140, nr. 76.

blauwdrukken van de OESO en op welke punten lidstaten hiervan willen afwijken.

Dit deel van de vergadering zal achter gesloten deuren plaatsvinden. Ik zal in het verslag van deze Ecofinraad zo goed als mogelijk nader ingaan op en terugkoppelen van de standpunten van de andere lidstaten.

Economisch herstel in de Europese Unie

De leden van de VVD-fractie hebben met grote verbazing kennisgenomen van hetgeen door Eurocommissaris Gentiloni is aangegeven over het eenmalige Europese herstellfonds van 750 miljard euro en van het feit dat hij nu pleit voor een permanente versie in de vorm van een speciaal eurozonebudget om toekomstige crises het hoofd te bieden. Dit is niet wat de leden van de VVD-fractie willen, het herstellfonds is tijdelijk en eenmalig en de leden van de VVD-fractie willen geen eurozonebudget. Wat is het standpunt van de minister op dit punt? Wat gaat de minister daarover inbrengen tijdens de komende Ecofin/Eurogroep-vergadering? Is de minister bereid daar nu al hard op de rem te trappen? Zo nee, waarom niet?

Gegeven dat NGEU in reactie op exceptionele en tijdelijke omstandigheden is opgezet (conform artikel 122 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie; VWEU), is dit instrument tijdelijk en afgebakend in omvang. De oprichting van een permanente stabilisatiefunctie, al dan niet door het permanent maken van NGEU, dient volgens het kabinet voorkomen te worden. Het kabinet is van mening dat een permanente stabilisatiefunctie in de eurozone niet noodzakelijk is. Volgens het kabinet kunnen schokken worden opgevangen door gebruik te maken van eigen budgettaire buffers en zogenaamde automatische stabilisatoren in nationale begrotingen. Lidstaten die voldoen aan de regels van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) zijn in staat om economische schokken op te vangen. Ook flexibele economieën en goed functionerende grensoverschrijdende krediet- en kapitaalmarkten dragen bij aan de schokabsorptie van lidstaten binnen een muntunie. De mogelijkheden voor grensoverschrijdende private schokabsorptie kunnen worden vergroot met het versterken van de bankenunie en de kapitaalmarktunie, aangezien die de beschikbaarheid van grensoverschrijdende financiering vergroten. Een permanente stabilisatiefunctie in de eurozone is ook onwenselijk omdat deze het beroep op de eigen verantwoordelijkheid van lidstaten voor hun schuldhoudbaarheid kan ondermijnen en de prikkels om verstandig beleid te voeren kan verkleinen. Indien dit tijdens de Ecofinraad of Eurogroep vergadering besproken wordt, zal Nederland zich uitspreken tegen een dergelijke stabilisatiefunctie.

Is de minister bereid om dit punt mee te nemen bij de uiteindelijke definitieve kennisgeving van de ratificatie van het Eigen Middelenbesluit (EMB)? Zo nee, waarom niet?

Bij de uitvoering van de werkzaamheden met betrekking tot de financiering van het herstelinstrument in de huidige vormgeving is de Europese Commissie gebonden aan het mandaat dat hiertoe wordt verleend in het voorliggende EMB. Hierin zijn voldoende waarborgen opgenomen ten aanzien van de tijdelijkheid en uitzonderlijkheid. Een wijziging van dit mandaat voor de Europese Commissie, en daarmee een wijziging van de waarborgen ten aanzien van de tijdelijkheid en uitzonderlijkheid, vereisen een wijziging van het EMB. Een eventueel toekomstig EMB moet met unanimititeit door de Raad worden aangenomen en in iedere lidstaat goedgekeurd worden, conform de eigen grondwettelijke bepalingen. In Nederland vereist dit een regulier wetstraject via het parlement. Met de huidige waarborgen is het niet nodig de formele kennisgeving aan Brussel van goedkeuring van het EMB door Nederland afhankelijk te maken van een door de VVD genoemde mogelijke discussie over het eurozonebudget.

Tijdens het Wetgevingsoverleg van het Eigenmiddelenbesluit (EMB) in de Tweede Kamer op 23 februari jl. (Kamerstuk 35 711, nr. 12) heeft de minister van Financiën reeds een toezegging gedaan om prudent om te gaan met de Nederlandse ratificatie van het EMB in relatie tot het ratificatieproces in andere lidstaten en de Tweede Kamer hierover te informeren.

Wat is de stand van zaken van de ratificatie van het EMB in de EU-lidstaten (ook qua planning)?

Op het moment van schrijven hebben zeven lidstaten het EMB geratificeerd. Het betreft Bulgarije, Cyprus, Frankrijk, Kroatië, Malta, Portugal en Slovenië. In de meeste andere lidstaten verloopt goedkeuring, net als in Nederland, via het parlement. Omdat de voortgang van deze procedures, net als in Nederland, afhankelijk is van agendering en behandeling door zowel regering als parlement is het niet mogelijk om per lidstaat de planning van de goedkeuringsprocedure weer te geven. Verreweg de meeste lidstaten hebben evenwel aangegeven afronding van de goedkeuringsprocedure in het eerste kwartaal van 2021 te voorzien en informeel is vernomen dat de meeste lidstaten deze planning verwachten te halen. Enkele lidstaten hebben nog geen indicatie gegeven van de verwachte afronding van de nationale goedkeuring van het EMB.

De leden van de VVD-fractie begrijpen uit de media dat de Europese Commissie en Eurocommissaris Dombrovskis ernaar neigt om de algemene ontsnappingsclausule ook in 2022 te handhaven. Wat is het standpunt van het kabinet op dit punt? Waarom is het continueren van de algemene ontsnappingsclausule in het kader van het SGP in 2022 al dan niet noodzakelijk volgens de minister? Waaraan toetst de minister straks of het wel of niet noodzakelijk is om de algemene ontsnappingsclausule in 2022 wel of niet te continueren? Waarom moet er in mei 2021 al besloten worden over het continueren van de algemene ontsnappingsclausule in 2022, want de vaccinatieprogramma's moeten in de verschillende EU-lidstaten in de loop van 2021 economisch toch ook enig soelaas kunnen bieden?

Het kabinet is van mening dat wanneer er geen sprake meer is van een ernstige economische neergang in de EU, volgens de meest recente ramingen van de Commissie, de algemene ontsnappingsclausule zonder vertraging gesloten moet worden. Met het voorstel van de Commissie om voornamelijk te kijken naar het niveau van het bruto binnenlands product in de EU of de eurozone, kan het kabinet instemmen. Volgens de winterraming van de Commissie, gepubliceerd op 11 februari jl., wordt dit bbp niveau halverwege 2022 gehaald. Het kabinet is van mening dat wanneer komende ramingen aangeven dat dit bbp niveau in de EU of de eurozone eerder (of later) behaald zal worden, het moment van sluiten van de algemene ontsnappingsclausule daarop gebaseerd moet worden. Aangezien de ramingen momenteel onderhevig zijn aan veel onzekerheid door de huidige crisis, valt de precieze timing van de clausule momenteel nog niet vast te leggen. Daarbij merkt het kabinet op dat lidstaten in oktober 2021 hun ontwerpbegrotingen voor 2022 zullen indienen bij de Commissie. De begrotingskaders voor 2022 worden dus eerder in het jaar vastgesteld door lidstaten. Voor Nederland geldt dit ook. Om deze reden zullen de beoordelingen van de ontwerpbegrotingen voor 2022 van lidstaten worden gebaseerd op de economische ontwikkelingen zoals voorzien in de lenteraming van dit jaar.

Hoe ziet het krachtenveld eruit als het gaat om de activering van de algemene ontsnappingsclausule?

Over het algemeen wordt, gebaseerd op informeel contact met andere lidstaten, de sluiting van de algemene ontsnappingsclausule zoals voorgesteld door de Europese Commissie op 3 maart jl., gesteund door lidstaten.

De leden van de VVD-fractie lezen dat de commissie voor de deactivering van de algemene ontsnappingsclausule het bereiken van het pre-crisis reële bbp-niveau van de EU als belangrijkste graadmeter ziet. Wat betekent dit precies? Kan een overzicht gegeven worden van het pre-crisis reële bbp-niveau van de EU-lidstaten en het huidige reële bbp-niveau van de EU-lidstaten?

De aanpak van de Commissie houdt in dat wanneer het bruto binnenlands product (bbp) van de EU of de eurozone het niveau van 2019 heeft bereikt, er geconcludeerd kan worden dat de ernstige economische neergang in de EU voorbij is en de algemene ontsnappingsclausule gesloten kan worden. Het kabinet merkt op dat de Commissie dit besluit zal baseren op een integrale beoordeling van meerdere indicatoren, maar dat het bbp niveau van de EU of de eurozone leidend zal zijn. Het kabinet steunt deze focus op één indicator, aangezien het gebruik van meerdere indicatoren een transparante en eenduidige afweging kan bemoeilijken. Zie de tabel voor een overzicht van de meest recente raming van het reële bbp niveau van lidstaten en een grafiek gedeeld door de Commissie.

<i>Reëel BBP niveau in mrd. in nationale valuta⁹ (bron: winterraming Europese Commissie)</i>				
	2022	2021	2020	2019
European Union ¹⁰	13.195,29	12.808,56	12.303,44	13.280,65
Euro area ¹¹	11.222,9	10.899,18	10.457,25	11.346,75
Belgium	438,4898	423,5244	406,7504	444,1484
Bulgaria	103,6068	99,899	97,4007	102,6529
Czechia	5284,014	5056,892	4903,414	5266,744
Denmark	2314,271	2259,754	2182,672	2271,754
Germany	3.241,216	3.159,628	3.052,284	3.232,263
Estonia	25,30658	24,45532	23,65085	24,789
Ireland	345,6952	336,9694	327,3206	335,1545
Greece	181,6652	175,4782	167,0883	183,606

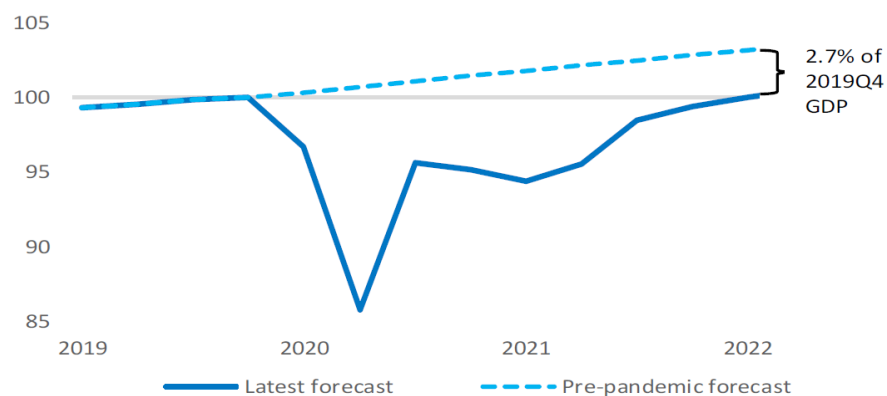
⁹ Berekend op basis van constant prijspeil 2015.

¹⁰ Dit zijn gewogen gemiddeldes van de bbp niveaus van lidstaten, de sluiting van de algemene ontsnapping wordt op het totale reële bbp niveau van de EU of de eurozone in EUR gebaseerd. Deze data zijn niet beschikbaar in de winterraming van de Commissie. Zie de figuur hieronder voor een weergave van het totale reële bbp niveau in de EU.

¹¹ Dit zijn gewogen gemiddeldes van de bbp niveaus van lidstaten, de sluiting van de algemene ontsnapping wordt op het totale reële bbp niveau van de EU of de eurozone in EUR gebaseerd. Deze data zijn niet beschikbaar in de winterraming van de Commissie. Zie de figuur hieronder voor een weergave van het totale reële bbp niveau in de EU.

Spain	1154,1	1101,676	1045,721	1193,889
France	2321,816	2252,852	2129,445	2349,114
Croatia	381,1504	367,6201	347,7006	384,5322
Italy	1665,66	1619,674	1556,615	1726,724
Cyprus	21,75664	21,1319	20,37281	21,71336
Latvia	28,24783	27,2911	26,00528	27,56051
Lithuania	44,74404	43,62064	42,36593	43,29838
Luxembourg	59,56944	58,01533	55,82949	58,46538
Hungary	417.59,97	39.944,82	38.424,17	41.033,93
Malta	12,54026	11,80978	11,47093	12,37956
Netherlands	744,2477	730,5071	715,0525	755,2485
Austria	371,19	361,9879	347,6777	374,0529
Poland	2213,596	2137,724	2068,587	2144,863
Portugal	197,3107	190,7068	181,0038	199,5424
Romania	884,9233	852,4414	825,178	870,4732
Slovenia	45,83558	44,17267	42,04111	45,25331
Slovakia	90,02981	86,29562	82,40703	89,1302
Finland	231,9007	227,0058	220,6078	230,451
Sweden	4708,633	4596,595	4449,998	4604,677

- EU GDP expected to reach pre-crisis level by mid-2022

Source: European Commission 2020 and 2021 winter forecasts

De Europese Commissie wijst erop dat de schuldhoudbaarheidsrisico's op middellange termijn als gevolg van de crisis zijn toegenomen. De leden van de VVD-fractie willen graag een overzicht ontvangen van de actuele staatsschuld en de prognose voor de staatsschuld in

alle EU-lidstaten? Idem voor de begrotingssaldi van de EU-lidstaten in 2020, 2021 en daarna. In hoeverre zijn de schulden in de verschillende EU-lidstaten voor de middellange termijn nog houdbaar? Wat vindt de minister daarvan? Wat zijn de groeiprognozes voor de EU-lidstaten in 2021 en 2022? En de schuldhoudbaarheid is toch ook een reden voor het niet continueren van de algemene ontsnappingsclausule?

Zie in de tabellen hieronder een overzicht van de meest recente ramingen van de schuld- en tekortquotes en de bbp groei van lidstaten. Door de Covid-19-crisis en de genomen steunmaatregelen zijn de schuldquotes opgelopen. Het kabinet vindt het van belang dat de genomen steunmaatregelen tijdelijk zijn en niet voor een structurele verslechtering van balansen zorgen. Op deze manier kunnen lidstaten op termijn terug naar het opbouwen van buffers om weerbaarder te zijn tegen volgende crises. Ook is het van belang dat lidstaten structurele hervormingen doorvoeren die bijdragen aan het duurzaam versterken van het groeivermogen en het veerkrachtiger maken van de economie. Daarbij merkt het kabinet op dat de crisis nog niet voorbij is en er momenteel nog steeds sprake is van grote onzekerheid, die de noodzaak voor het huidige stimulerende beleid onderschrijft. Het te vroeg intrekken van steun moet worden vermeden door lidstaten, vanwege het procyclische effect dat dit kan hebben.

Zolang er sprake is van een ernstige economische neergang van het eurogebied of de Unie als geheel is de algemene ontsnappingsclausule gerechtvaardigd, mits de houdbaarheid van de begroting op middellange termijn daardoor niet in gevaar komt. Dit is een vereiste van de algemene ontsnappingsclausule zoals vastgelegd in Verordening (EG) nr. 1466/97 en nr. 1467/97. Volgens de *Debt Sustainability Monitor (DSM)*¹², gepubliceerd door de Commissie op 5 februari jl., is het risico ten aanzien van de houdbaarheid van overheidsfinanciën op middellange termijn in acht lidstaten hoog. De Commissie heeft hier aandacht voor in haar recente mededeling “*one year since the outbreak of COVID-19: fiscal policy response*” van 3 maart jl.¹³, en pleit er daarom voor dat lidstaten met hoge schulden in 2022 prudent begrotingsbeleid voeren. Nederland steunt dit pleidooi van de Commissie. De houdbaarheid van de begroting op de middellange termijn zal een integraal onderdeel moeten zijn van de evaluatie van de algemene ontsnappingsclausule in het voorjaar.

Schulden in % van het bbp				
<i>(bron: herfstraming Europese Commissie nov 2020)</i>				
	2022	2021	2020	2019
European Union	94,89	94,59	93,91	79,25
Euro area	102,62	102,33	101,71	85,92
Belgium	118,64	117,78	117,72	98,06
Bulgaria	26,25	26,36	25,72	20,21
Czechia	42,20	40,63	37,89	30,24
Denmark	40,91	41,12	45,03	33,35

¹² [Debt Sustainability Monitor 2020 \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0105)

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0105>

Germany	68,97	70,09	71,18	59,64
Estonia	26,41	22,52	17,23	8,44
Ireland	66,04	66,05	63,05	57,35
Greece	194,80	200,68	207,11	180,51
Spain	123,92	121,99	120,31	95,51
France	119,44	117,80	115,87	98,12
Croatia	81,63	82,34	86,58	72,81
Italy	159,14	159,52	159,58	134,65
Cyprus	102,81	108,20	112,56	94,04
Latvia	45,53	45,92	47,52	36,92
Lithuania	49,47	50,66	47,20	35,91
Luxembourg	28,88	27,33	25,42	21,99
Hungary	77,18	77,92	77,99	65,41
Malta	59,30	60,03	55,25	42,62
Netherlands	65,92	63,46	59,97	48,71
Austria	85,15	85,20	84,22	70,51
Poland	56,43	57,29	56,57	45,70
Portugal	127,18	130,27	135,15	117,20
Romania	63,59	54,60	46,68	35,25
Slovenia	79,82	80,17	82,23	65,60
Slovakia	67,58	65,68	63,42	48,46
Finland	72,52	71,79	69,79	59,25
Sweden	40,26	40,46	39,86	35,09

Tekorten in % van het bbp

(bron: herfstraming Europese Commissie nov 2020)

	2022	2021	2020	2019
European Union	-4,55	-6,13	-8,42	-0,53
Euro area	-4,71	-6,44	-8,75	-0,62
Belgium	-6,31	-7,07	-11,22	-1,95
Bulgaria	-1,35	-3,01	-2,98	1,92

Czechia	-3,75	-4,72	-6,19	0,27
Denmark	-1,89	-2,47	-4,22	3,78
Germany	-2,48	-4,01	-5,97	1,52
Estonia	-5,14	-5,87	-5,85	0,08
Ireland	-2,46	-5,82	-6,76	0,52
Greece	-3,39	-6,29	-6,88	1,52
Spain	-8,63	-9,57	-12,25	-2,86
France	-6,10	-8,26	-10,46	-3,01
Croatia	-3,18	-2,80	-6,53	0,39
Italy	-5,98	-7,76	-10,78	-1,60
Cyprus	-2,30	-2,26	-6,11	1,47
Latvia	-3,30	-3,49	-7,40	-0,57
Lithuania	-2,77	-5,99	-8,41	0,27
Luxembourg	-1,10	-1,31	-5,14	2,43
Hungary	-4,32	-5,37	-8,38	-2,07
Malta	-3,94	-6,26	-9,45	0,50
Netherlands	-3,83	-5,70	-7,15	1,72
Austria	-3,69	-6,44	-9,62	0,67
Poland	-2,96	-4,17	-8,84	-0,69
Portugal	-2,97	-4,46	-7,29	0,08
Romania	-12,46	-11,33	-10,26	-4,36
Slovenia	-5,11	-6,40	-8,70	0,52
Slovakia	-6,04	-7,88	-9,55	-1,35
Finland	-3,44	-4,83	-7,64	-0,96
Sweden	-1,36	-2,49	-3,88	0,51

Table 1: Gross domestic product, volume (percentage change on preceding year, 2002-2022)

	5-year averages			Winter 2021 forecast					
	2002-06	2007-11	2012-16	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Belgium	2.2	1.3	1.2	1.6	1.8	1.7	-6.2	3.9	3.1
Germany	1.0	1.2	1.4	2.6	1.3	0.6	-5.0	3.2	3.1
Estonia	8.1	-0.7	2.5	5.5	4.4	5.0	-2.9	2.6	3.8
Ireland	5.3	-0.4	7.1	9.1	8.5	5.6	3.0	3.4	3.5
Greece	4.2	-3.5	-2.0	1.3	1.6	1.9	-10.0	3.5	5.0
Spain	3.3	0.0	0.7	3.0	2.4	2.0	-11.0	5.6	5.3
France	1.8	0.8	0.8	2.3	1.8	1.5	-8.3	5.5	4.4
Italy	0.9	-0.5	-0.6	1.7	0.9	0.3	-8.8	3.4	3.5
Cyprus	4.2	1.8	-0.5	5.2	5.2	3.1	-5.8	3.2	3.1
Latvia	9.3	-1.5	2.8	3.3	4.0	2.1	-3.5	3.5	3.1
Lithuania	7.8	0.9	3.1	4.3	3.9	4.3	-0.9	2.2	3.1
Luxembourg	3.5	1.9	3.3	1.8	3.1	2.3	-3.1	3.2	4.3
Malta	2.5	2.7	6.2	8.0	4.8	5.3	-9.0	4.5	5.4
Netherlands	1.6	1.0	0.9	2.9	2.4	1.7	-4.1	1.8	3.0
Austria	2.2	1.2	0.9	2.4	2.6	1.4	-7.4	2.0	5.1
Portugal	0.8	-0.1	-0.1	3.5	2.8	2.2	-7.6	4.1	4.3
Slovenia	4.1	0.9	0.9	4.8	4.4	3.2	-6.2	4.7	5.2
Slovakia	6.1	3.8	2.4	3.0	3.8	2.3	-5.9	4.0	5.4
Finland	2.9	0.6	0.1	3.2	1.3	1.1	-3.1	2.8	2.0
Euro area	1.7	0.5	0.8	2.6	1.9	1.3	-6.8	3.8	3.8
Bulgaria	6.3	2.4	2.1	3.5	3.1	3.7	-4.9	2.7	4.9
Czechia	4.6	1.5	1.8	5.2	3.2	2.3	-5.7	3.2	5.0
Denmark	1.9	-0.3	1.7	2.8	2.2	2.8	-3.5	2.9	3.6
Croatia	5.0	-0.5	0.5	3.4	2.8	2.9	-8.9	5.3	4.6
Hungary	4.4	-0.5	2.1	4.3	5.4	4.6	-5.3	4.0	5.0
Poland	4.0	4.5	2.6	4.8	5.4	4.5	-2.8	3.1	5.1
Romania	6.2	1.6	3.4	7.3	4.5	4.1	-5.0	3.8	4.0
Sweden	3.3	1.5	1.9	2.6	2.0	1.3	-2.9	2.7	4.0
EU	2.0	0.7	1.0	2.8	2.1	1.6	-6.3	3.7	3.9

De leden van de VVD-fractie willen graag weten wat de ontwikkelingen en discussie op dit moment zijn als het gaat om de herziening van de SGP-regels.

De Commissie heeft in haar communicatie van 3 maart jl. mede gedeeld dat de evaluatie en mogelijke herziening van de begrotingsregels is uitgesteld totdat er sprake is van robuust economisch herstel in de Europese Unie. Vanwege de huidige focus op het bestrijden van de crisis, begrijpt het kabinet het uitstel van deze discussie.

De leden van de VVD-fractie willen weten wat de stand van zaken is met betrekking tot de Recovery and Resilience Facility (RRF)-plannen van de EU-lidstaten. Welke discussies spelen rondom dit onderwerp? Wat zijn knelpunten?

Lidstaten zijn bezig met het opstellen van hun conceptplannen, in nauw overleg met de Europese Commissie. Er zijn nog geen conceptplannen formeel ingediend. Uit de terugkoppeling van de Commissie blijkt dat er drie voornaamste punten zijn waarop plannen nog verbetering behoeven. Ten eerste moeten plannen een gedetailleerde en grondige inschatting van de kosten van investeringen en hervormingen bevatten. Ten tweede moeten plannen duidelijk maken hoe lidstaten de interne controle en audit organiseren, als waarborg voor een correcte besteding van middelen. Ten derde moeten mijlpalen en doelen, op grond waarvan middelen worden uitbetaald, goed ontworpen zijn.

De motie van de VVD-fractie over stevige mijlpalen en doelen van de RRF-plannen is aangenomen door de Tweede Kamer (Kamerstuk 35 711, nr. 10). De leden van de VVD-fractie willen graag weten hoe deze motie uitgevoerd gaat worden. Zij willen eveneens weten of de minister tijdens de komende Ecofin/Eurogroepvergadering daar al aandacht voor zal vragen. En als dat niet het geval is, waarom dat niet het geval is. Klopt het dat er ook te veel mijlpalen in de plannen worden opgenomen, waardoor het lastig monistoren, sturen en bijsturen wordt? Hoe kijkt de minister daarnaar?

Het kabinet zal aandacht vragen voor duidelijke en stevige mijlpalen en doelen in de RRF-plannen en daarop blijven aandringen bij de Commissie en lidstaten, ook tijdens de eerstkomende Ecofinraad/Eurogroep. De Commissie heeft bij lidstaten aandacht gevraagd voor een goed ontwerp van de mijlpalen en doelen. Deze moeten de verschillende stappen in de implementatie van hervormingen en investeringen goed weergeven, en beperkt blijven tot een behapbaar aantal. Ze moeten in verhouding staan tot de toebedeelde middelen en het aantal voorziene uitbetalingen. Dit moet het risico ondervangen dat er inderdaad teveel mijlpalen en doelen in een plan worden opgenomen, waardoor het toezicht op de invulling ervan wordt bemoeilijkt. Het kabinet steunt de Commissie in deze zorg.

De leden van de PVV-fractie willen ten aanzien van de RRF weten of al bekend is welke lidstaten gebruik zullen maken van het leningengedeelte. Klopt het dat vier lidstaten hebben aangegeven interesse te hebben? Zo ja, om welke lidstaten gaat het hier? Klopt het dat leningen uit de RRF gezien worden als nationale schuld in plaats van als Europese schuld en dat lidstaten hierdoor ervan af willen zien?

Het is niet bekend welke lidstaten gebruik zullen maken van het leningengedeelte van de RRF. Leningen uit de RRF tellen op bij de nationale schuld van een lidstaat. In hoeverre dit een rol speelt bij het besluit om gebruik te maken van het leningendeel is moeilijk vast te stellen.

Voorts vragen de leden van de PVV-fractie naar de stand van zaken van het Nederlandse herstelplan. Kan de minister in hoofdlijnen al iets vertellen over de mogelijke inhoud hiervan? Wanneer wordt de inventarisatie hiervan precies afgerond?

Zoals gecommuniceerd in een brief van 27 november jl. (Kamerstuk 21501-20, nr. 1626) heeft het kabinet opdracht gegeven tot een ambtelijke verkenning naar de mogelijke inhoud van een Nederlands herstelplan (RRP). De inventarisatie wordt de komende weken afgerond zodat deze kan worden betrokken bij de besluitvorming door een nieuw kabinet. Het kabinet kan niet vooruitlopen op de inhoud van het nationaal herstelplan dat door het volgende kabinet zal worden ingediend.

Verder vragen de leden van de PVV-fractie of de minister al iets kan zeggen over de financieringsstrategie van de Commissie. Wat zijn de verwachte rentepercentages voor leningen van 15 en 30 jaar?

De Commissie zal een gediversifieerde financieringsstrategie hanteren voor *Next Generation EU* (NGEU). Wanneer de Commissie namens de Unie obligaties uitgeeft voor het verstrekken van NGEU middelen aan lidstaten, zullen de bijbehorende rentepercentages bekend worden. Aangezien rentes continu in beweging zijn, is op dit moment niet te zeggen tegen welke tarieven de Commissie straks zal veilen in het kader van NGEU. In juli 2020 heeft de Commissie aangegeven wat de verwachte rentepercentages zijn voor NGEU, zie de

tabel hieronder. Dit zijn ook de rentes die zijn gehanteerd voor de Nederlandse uitstaande garantie voor NGEU op de Financiën begroting. De daadwerkelijke rentepercentages kunnen hier uiteraard van afwijken.

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
rente	0,55	0,56	0,56	0,68	0,7	0,88	1,15

De leden van de CDA-fractie constateren dat de Raad zal spreken over het verdere proces ten aanzien van de algemene ontsnappingsclausule van het SGP. De Commissie lijkt het logisch om pas vanaf 2023 terug te stappen op de begrotingsregels. De leden van de CDA-fractie vragen de minister of dit inderdaad het voorstel van de Commissie is en hoe het kabinet dit apprecieert.

Het kabinet is van mening dat wanneer er geen sprake meer is van een ernstige economische neergang in de EU, volgens de meest recente ramingen van de Commissie, de algemene ontsnappingsclausule zonder vertraging gesloten moet worden. Daarnaast is het van belang dat er duidelijke afspraken worden gemaakt ten aanzien van de sluiting van de algemene ontsnappingsclausule, zodat lidstaten hier rekening mee kunnen houden bij het vaststellen van hun begrotingskaders. De Europese Commissie heeft met de publicatie van de mededeling over het begrotingsbeleid van 3 maart jl.¹⁴ een voorstel gedaan voor het proces met betrekking tot het sluiten van de algemene ontsnappingsclausule. De Commissie zal het besluit om de algemene ontsnappingsclausule te sluiten baseren op een integrale beoordeling van meerdere indicatoren, maar dat het bbp niveau van de EU of de eurozone zal leidend zijn. Volgens de winterraming van de Commissie, gepubliceerd op 11 februari jl., heeft het bruto binnenlands product (bbp) van de EU halverwege 2022 het niveau van 2019 gehaald. Het kabinet steunt deze focus op één indicator, aangezien het gebruik van meerdere indicatoren een transparante en eenduidige afweging kan bemoeilijken. Het kabinet is van mening dat wanneer komende ramingen aangeven dat dit bbp niveau in de EU eerder (of later) behaald zal worden, het moment van sluiten van de algemene ontsnappingsclausule daarop gebaseerd moet worden. Aangezien de ramingen momenteel onderhevig zijn aan veel onzekerheid door de huidige crisis, valt de precieze timing van de clausule momenteel nog niet vast te leggen.

De leden van de CDA-fractie zijn zeer terughoudend over het oprekken van begrotingsregels wanneer het weer goed gaat met de Europese economie, de SGP-afspraken moeten een doelstelling blijven die als een paal boven water staat. Deze crisis moet geen weg worden richting onhoudbare overheidsfinanciën. Natuurlijk moet er gekeken worden naar meer flexibiliteit en slagvaardigheid van binnen de begrotingen van de lidstaten, maar oprekken van de stabiliteitsafspraken mag niet betekenen dat hervormingen worden uitgesteld en afgesteld. De leden van de CDA-fractie vinden het daarom van groot belang dat Nederland vroegtijdig deze rode lijnen trekt en daar heel duidelijk over is in de Raad. De leden van de CDA-fractie vragen de minister aan te geven wanneer er beslismomenten worden verwacht over de hervorming van het SGP, wat de positie is van de verschillende lidstaten en daarbij in het bijzonder van Duitsland en Frankrijk.

In de mededeling van de Commissie over het begrotingsbeleid van 3 maart jl.¹ wordt ook ingegaan op de herziening van de Europese begrotingsregels. Daarin staat aangegeven dat de discussie over de hervorming van het Stabiliteits- en Groeipact wordt uitgesteld om de aandacht te richten om het bestrijden van de COVID-19 crisis en de implementatie van de

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0105>

Recovery and Resilience Facility (RRF). Het is op dit moment nog onduidelijk wanneer eventuele beslismomenten zullen plaatsvinden en wat de positie van andere Europese lidstaten is ten aanzien van dit onderwerp. Het kabinet is van mening dat de evaluatie en mogelijke herziening van het SGP los moeten worden gezien van de discussie t.a.v. de algemene ontsnappingsclausule. Vanwege de huidige focus op het bestrijden van de crisis, is het kabinet positief over het uitstel van deze discussie.

Zoals eerder gemeld zouden de leden van de CDA-fractie graag een Ecofinvergadering zien die geheel in het teken staat van de schuldenhoudbaarheid van de lidstaten en de daarbij horende discussie over het SGP. Deze leden vragen de minister of een dergelijke vergadering op de agenda staat en wanneer dat niet het geval is de minister daartoe zou willen verzoeken. De reden hiervoor is dat de beslissingen die hierover genomen worden grote gevolgen hebben voor de huishoudboekjes van toekomstige generaties, maar zeker ook voor de monetaire balans binnen de EU. Dit onderwerp is meer dan een terugkerend agendapunt van de Ecofin/Eurogroep maar betreft een existentiële discussie over de toekomst van de Europese economie.

Er wordt met grote regelmaat gesproken over de macro-economische situatie in Europa, het begrotingsbeleid van Europese lidstaten en de houdbaarheid van hun schulden. Ook worden in de Ecofinraad discussies gevoerd over het Stabiliteits- en groeipact (SGP). Het kabinet is zodoende van mening dat deze onderwerpen reeds voldoende aan bod komen.

De leden van de CDA-fractie merken op dat de rente op de obligatiemarkt de afgelopen tijd gestaag aan het stijgen is. De ECB heeft echter aangegeven de beleidsrente nog niet te willen laten stijgen en dat het door zal gaan met het opkoopprogramma. De leden van de CDA-fractie vragen de minister wat dit in de ogen van de regering betekent voor het economisch herstel en de houdbaarheid van de schulden van lidstaten.

De rente op obligatiemarkten is sinds begin dit jaar toegenomen, mede naar aanleiding van wijzigingen in de inflatieverwachtingen en een additionele begrotingsimpuls in enkele ontwikkelde economieën. De invloed van de stijgende rentes op het economisch herstel is mede afhankelijk van de onderliggende drijfveren van de rentestijging. Als de rentestijging een reflectie is van toenemende inflatie en groeiverwachtingen kan dit juist een teken zijn dat markten een sterk herstel verwachten. Bij een hogere inflatie en economische groei zullen de nominale inkomsten van bedrijven en overheden ook toenemen waardoor schuldenlasten makkelijker kunnen worden gefinancierd. Tegelijkertijd kan de rente ook toenemen door andere oorzaken zoals een hoger inflatierisico voor de komende jaren of doordat een rentestijging in regio's met hogere groei en inflatieverwachtingen zich ook vertaalt naar hogere rentes in andere regio's waar deze verwachtingen niet zijn toegenomen. Bovendien neemt de gevoeligheid voor rentestijgingen toe bij een hogere publieke schuldquote. Het is daarom belangrijk dat landen zodra de economische omstandigheden het toelaten stappen ondernemen om hun gevoeligheid voor rentestijging te reduceren, met name door publieke schuldniveaus te verlagen.

Deze leden benadrukken hierbij de onafhankelijkheid van de ECB, maar zien ook een scenario dat economisch herstel veel langer zal duren door de stijgende rente. Is het dus wenselijk dat het economisch herstel gepaard gaat met het afbouwen van het opkoopprogramma zo vragen deze leden de minister. Moet er niet een vangnet zijn voor het moment dat de ECB de rente gaat verhogen en schuldenopkoop gaat afbouwen?

De bbp-gewogen 10-jaars rente op eurozone staatsobligaties is dit jaar met ongeveer 30 basispunten gestegen, maar is historisch gezien nog steeds erg laag. De ECB heeft op 21 januari jl. besloten de basisrentetarieven niet te zullen verhogen totdat is vastgesteld dat de inflatieverwachtingen krachtig convergeren naar een niveau dat voldoende dichtbij maar onder 2 procent ligt, en een dergelijke convergentie consequent in de onderliggende inflatiedynamiek tot uitdrukking komt. Daarnaast zullen de nettoaankopen in het kader van het pandemie-noodaankoopprogramma (Pandemic Emergency Purchase Programme – PEPP) voort worden gezet tot ten minste het einde van maart 2022 en in ieder geval totdat de ECB van oordeel is dat de crisisfase van het coronavirus voorbij is. De aankopen onder het PEPP worden uitgevoerd om de gunstige financieringsvoorwaarden tijdens de periode van de pandemie in stand te houden. De aankopen worden op flexibele wijze uitgevoerd en daarbij wordt rekening gehouden met de marktomstandigheden, met het oog op het voorkomen van een verkapping van de financieringsvoorwaarden. De ECB heeft op 21 januari jl. aangegeven dat het bedrag zo nodig kan worden geherkalibreerd om gunstige financieringsvoorwaarden in stand te houden. Daarnaast blijft de ECB gebruik maken van andere instrumenten om gunstige financieringsvoorwaarden in stand te houden. De nettoaankopen in het kader van de Asset Purchase Programme (APP) worden voortgezet voor een maandelijks bedrag van € 20 miljard zo lang als noodzakelijk is om de accommoderende invloed van de beleidstarieven te versterken. Ten slotte blijft de derde reeks van gerichte langerlopende herfinancieringstransacties (TLTRO-III) een aantrekkelijke financieringsbron voor banken en geeft het steun aan de bancaire kredietverlening aan bedrijven en huishoudens.

Het beleid van de ECB is er hiermee op gericht een ruime mate van monetaire stimulering te blijven bieden om gedurende de pandemie voor alle economische sectoren gunstige financieringsvoorwaarden te bewaren, om zo de onzekerheid te verminderen en het vertrouwen te versterken, hetgeen de consumptieve bestedingen en bedrijfsinvesteringen stimuleert. Daarnaast is het belangrijk dat overheden en bedrijven, zodra de economische omstandigheden het toelaten, stappen ondernemen om hun gevoeligheid voor rentestijgingen te reduceren. Ik zie zodoende geen aanleiding om een vangnet in te richten.

De leden van de CDA-fractie vragen de minister welke ruimte de EU daarvoor heeft binnen bestaande fondsen en het nieuwe begrotingskader.

Voor bevordering van economisch herstel zijn verschillende instrumenten beschikbaar vanuit de Europese begroting en fondsen. (NGEU, waaronder de RRF, React EU, SURE en bijvoorbeeld het Emergency Support Instrument, etc. etc.). Next Generation EU (NGEU), en specifiek de Recovery and Resilience Facility (RRF), is een noodpakket van ongekende grootte voor lidstaten om economisch herstel te bewerkstelligen. Er wordt verwacht dat deze zomer de eerste herstelplannen van lidstaten worden goedgekeurd, waarna lidstaten voorfinanciering kunnen ontvangen. Ook is het tijdelijk steunkader Covid-19, waardoor de voorwaarden voor lidstaten om staatssteun te geven zijn versoepeld, verlengd tot eind 2021.

De leden van de CDA-fractie vragen de minister een update te geven van de ratificatie van het EMB in de verschillende lidstaten.

Op het moment van schrijven hebben zeven lidstaten het EMB geratificeerd. Het betreft Bulgarije, Cyprus, Frankrijk, Kroatië, Malta, Portugal en Slovenië. In de meeste andere lidstaten verloopt goedkeuring, net als in Nederland, via het parlement. Omdat de voortgang van deze procedures, net als in Nederland, afhankelijk is van agendering

en behandeling door zowel regering als parlement is het niet mogelijk om per lidstaat de planning van de goedkeuringsprocedure weer te geven. Verreweg de meeste lidstaten hebben evenwel aangegeven afronding van de goedkeuringsprocedure in het eerste kwartaal van 2021 te voorzien en informeel is vernomen dat de meeste lidstaten deze planning verwachten te halen. Enkele lidstaten hebben nog geen indicatie gegeven van de verwachte afronding van de nationale goedkeuring van het EMB.

Aangezien er verschillende punten op de agenda staan over de toekomst van de euro en de economische situatie in Europa vragen deze leden de minister aan te geven of er al gesproken wordt over de nieuwe EMB-voorstellen zoals de carbon border taks, de financial transaction taks of de plastic taks.

De leden van de CDA-fractie vragen ook of er al gesproken wordt over voorstellen voor nieuwe eigen middelen. De Raad, het Europees Parlement en de Europese Commissie zijn in het Interinstitutioneel Akkoord (IIA) principes overeengekomen die leidend zijn bij de eventuele introductie van nieuwe eigen middelen, indien de Raad daartoe met unanimiteit zou besluiten. Daarbij is ook een indicatieve routekaart opgenomen waarin een tijdpad wordt gegeven voor de eventuele introductie van nieuwe eigen middelen. De Commissie zal in juni 2021 voorstellen doen voor een koolstofheffing aan de grens en een digitale heffing, met het oog op een uiterlijke introductiedatum van 1 januari 2023, indien de Raad daartoe zou besluiten. Gelijktijdig zal een voorstel worden gedaan voor een eigen middel gebaseerd op het (mogelijk uitgebreide) Emission Trading System (ETS). De Raad zal zich uiterlijk 1 juli 2022 beraden over deze voorstellen. Al geruime tijd wordt door een groep lidstaten door middel van nauwere samenwerking gewerkt aan een Financial Transaction Tax. Indien deze lidstaten niet tot overeenstemming komen, zal de Commissie proberen om in juni 2024 een nieuw voorstel te presenteren. De Raad zal zich hier uiterlijk 1 juli 2025 over buigen met het oog op eventuele introductie op 1 januari 2026. Nederland zal toekomstige Commissievoorstellen voor nieuwe eigen middelen op hun merites beoordelen, waarbij zal worden meegewogen in hoeverre de voorstellen passen binnen de doelstellingen van het kabinet. De bevoegdheden over de introductie zoals vastgelegd in de verdragen blijven gelden: nieuwe eigen middelen dienen door de Raad met unanimiteit te worden aangenomen via een nieuw Eigenmiddelenbesluit, wat voorts goedkeuring vereist in iedere lidstaat conform de eigen grondwettelijke bepalingen.

De leden van de D66-fractie danken de minister voor de reactie op de toezegging aan het lid Sneller tijdens het wetgevingsoverleg tot goedkeuring van het Eigenmiddelenbesluit ten aanzien van de betrokkenheid van externe partijen bij het Nederlandse herstelplan. De leden van voornoemde fractie vinden het positief dat diverse stakeholders zijn betrokken. Kan de minister ook aangeven of zij proactief zijn benaderd hiervoor en/of dat eventuele andere stakeholders een toegang hebben bij de departementen voor input voor dit herstelplan? Kan de minister bij de presentatie van het herstelplan ook uitgebreid en uitputtend ingaan op de wijze waarop input van stakeholders wel of niet is meegenomen?

Stakeholders hebben toegang bij de ministeries voor het leveren van input. Zoals beschreven in een Kamerbrief van 14 januari (Kamerstuk 21501-20, nr. 1642) zijn bijvoorbeeld FNV-investeringsvoorstellen ontvangen door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het ministerie van Financiën. Deze voorstellen zijn gedeeld met de beleidsverantwoordelijke ministeries. De ministeries bekijken welke voorstellen kunnen voldoen aan de eisen uit de RRF-verordening en bepalen welke relevant zijn voor de ambtelijke verkenning. Het Nederlandse herstelplan zal, conform de RRF-verordening, beschrijven hoe stakeholders betrokken zijn bij de totstandkoming van het plan.

Kan de Minister ook ingaan op de wijze waarop de herstelplannen zullen worden besproken in de Ecofinraad ten opzichte van de EFC en hoe dit zich verhoudt tot de rol van de Kamer? Hoe ziet de minister bijvoorbeeld toe dat voorkomen wordt dat een groot deel van de middelen van het herstelfonds ten goede komt aan vervuilende industrieën?

Nadat plannen formeel zijn ingediend, heeft de Commissie twee maanden de tijd om ze te beoordelen. De Commissie toetst plannen daarbij aan de vereisten uit de verordening. Eén van de vereisten is dat geen economische activiteiten mogen worden ondersteund die schadelijk zijn voor het milieu. Indien de Commissie tot een positieve beoordeling komt, zal zij een voorstel doen voor een uitvoeringsbesluit van de Raad, waarmee een plan wordt goedgekeurd. De Raad moet het uitvoeringsbesluit binnen een maand aannemen, en doet dit op basis van gekwalificeerde meerderheid. De Kamer zal voorafgaand aan de stemming in de Raad worden geïnformeerd over de beoordeling van de Commissie en haar voorstel voor een uitvoeringsbesluit, en over de stemintentie van Nederland. Het Economisch en Financieel Comité (EFC) heeft geen formele rol in de beoordeling van plannen, maar zal wel over de plannen spreken voorafgaand aan de ecofinraad. Het EFC heeft wel een formele rol in de beoordeling van betalingsverzoeken die lidstaten kunnen doen zodra ze mijlpalen en doelen uit hun plan daadwerkelijk hebben behaald. Het EFC geeft hierover een opinie, waarmee de Commissie rekening moet houden bij het nemen van een besluit over de uitbetaling.

Internationale vergaderingen - Voorbereiding G20-vergadering van Ministers van Financiën en Presidenten van Centrale Banken en de voorjaarsvergadering van het IMF april 2021

De leden van de VVD-fractie lezen dat er gesproken gaat worden over de vergadering van de ministers van Financiën en presidenten van Centrale Banken op 7 april 2021 en over de voorjaarsvergadering van het IMF op 8 april 2021. De annotatie is wel erg summier vinden de leden van de VVD-fractie. Hoe en wanneer wordt de Tweede Kamer daar verder nog bij betrokken?

De Kamer zal zoals gebruikelijk separaat worden geïnformeerd over de inzet van Nederland voor de Voorjaarsvergadering van het IMF middels de geannoteerde agenda die 26 maart naar de Kamer zal worden verzonden. Daarnaast wordt de Kamer binnenkort door de minister van Buitenlandse Zaken geïnformeerd over de Nederlandse inzet voor de G20 voor het aankomende jaar. Hierbij wordt ook uitgebreid ingegaan op de inzet voor het financiële traject van de G20. Tot slot zal ik de Tweede Kamer op korte termijn informeren over het verloop en de uitkomsten van de vergadering van Ministers van Financiën en Presidenten van Centrale Banken die op 26 februari heeft plaatsgevonden.

De leden van de CDA-fractie vragen de minister of er tijdens de afgelopen of tijdens de aanstaande G20-vergadering van ministers van Financiën en presidenten van Centrale Banken en de voorjaarsvergadering van het IMF april 2021 gesproken wordt over de houdbaarheid van schulden in lage- en middeninkomenslanden en welke rol de EU daarin zal gaan spelen.

Binnen de G20 en het IMF vindt een doorlopende discussie plaats over de schuldenproblematiek van lage-inkomenslanden en opkomende economieën. De COVID-19 crisis heeft schuldkwetsbaarheden in opkomende en lage inkomenseconomieën, die voor een deel voor de crisis al waren ontstaan, verder blootgelegd, hoewel sinds begin 2020 beperkt

sprake geweest is van daadwerkelijk onhoudbare schuldposities in lage-inkomenslanden. De aanpak van schuld kwetsbaarheden in lage inkomenslanden en opkomende economieën bestaat uit verschillende componenten, waarvan er een aantal in de aankomende G20 en IMF vergaderingen op de agenda staan. Zo maken het IMF en de Wereldbank ter voorbereiding op de besprekingen een analyse van de externe financieringsbehoefte van deze landen. Daarnaast zal de G20 tijdens de aanstaande vergadering in april het schuldendienstmoratorium, ingesteld voor lage-inkomenslanden (het *Debt Service Suspension Initiative* -DSSI), bespreken en bezien of een eventuele verlenging van dit initiatief nodig is. Tevens zal er binnen de G20 en de Club van Parijs de komende maanden verder worden gesproken over de implementatie van de structurele oplossing (*Common Framework for Debt Resolution*) voor de behandeling van schulden van kwetsbare landen die eind vorig jaar overeen is gekomen. Nederland hecht belang aan het adresseren van schuldhoudbaarheid van kwetsbare landen en steunt een gezamenlijke internationale aanpak. Binnen de EU is er, via het *EU Global Recovery Initiative* dat geïnitieerd is door de Europese Commissie, dan ook veel aandacht voor de link tussen de aanpak van schulden, investeringen en de duurzame ontwikkelingsagenda. EU lidstaten steunen een ambitieuze aanpak van schuld kwetsbaarheden en zien er de meerwaarde van in om hier in gezamenlijkheid internationaal op in te zetten in de gremia waarin over schuldenaanpak wordt besloten, zoals de G20, de Club van Parijs en het IMF.

Antwoorden op vragen commissie over het Fiche: Verordening Markten in Cryptoactiva (MiCA)

De leden van de VVD-fractie willen graag weten wat de rol van de toezichthouders en/of andere instanties is als het gaat om cryptoactiva en de criminaliteit rondom digitale munten zoals de bitcoin. In hoeverre is er zicht op manipulatie van de koers? En in hoeverre digitale munten zoals de bitcoin vooral ook gebruikt worden als betaalmiddel in de criminele sfeer?

Uit de tweede National Risk Assessment (NRA) Witwassen¹⁵, uitgevoerd door het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC), blijkt dat cryptoactiva veelvuldig worden gebruikt als betaalmiddel door criminelen. Ook uit andere nationale en internationale onderzoeken blijkt dat crypto's relatief vaak worden gebruikt voor criminele doeleinden.¹⁶

Met de implementatie van de herziene vierde anti-witwasrichtlijn zijn sinds 21 mei 2020 ook aanbieders van crypto omwisseldiensten en bewaarportemonnees onder de reikwijdte van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) gebracht. Op grond van de Wwft moeten deze aanbieders zich registreren bij de Nederlandsche Bank (DNB) en zijn zij gehouden onderzoek te doen naar hun cliënten en ongebruikelijke transacties te melden bij de FIU-Nederland. Daarnaast bepaalt de Wwft dat de personen die bij deze aanbieders een leidinggevende functie hebben betrouwbaar en geschikt zijn. DNB toetst deze personen en ziet toe op de naleving van de Wwft-voorschriften door geregistreerde aanbieders.

¹⁵ Kamerstuk 31 477, nr. 51

¹⁶ Zie ook Implementatiewet wijziging vierde anti-witwasrichtlijn, Kamerstuk 35 245, nr. 6, p. 5 (nota naar aanleiding van het verslag).

Verder bevat het voorstel voor de MiCA-verordening maatregelen om marktmisbruik op het terrein van cryptoactiva te voorkomen, waaronder een verbod op marktmanipulatie en een verbod op wederrechtelijke mededeling van voorwetenschap. Aanbieders van cryptoactivadiensten moeten daarnaast beschikken over systemen die mogelijk marktmisbruik door cliënten aan het licht brengen. Tot slot krijgen bevoegde autoriteiten de bevoegdheid om een onderzoek in te stellen naar inbreuken op de regels inzake marktmisbruik.

De leden van de VVD-fractie willen verder graag weten of de ECB en het financiële systeem klaar is voor een werkzame digitale (commerciële) munt. En welke gevolgen hebben de (commerciële) digitale munten en/of munten van landen zoals China op het monetaire beleid?

Binnen het Eurosysteem wordt op dit moment onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om een eigen publieke digitale munt, de digitale euro, te ontwikkelen. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar de effecten van een digitale euro op het financiële systeem en het monetaire beleid, zodat bij de eventuele invoering van de digitale euro mogelijke risico's zo goed mogelijk kunnen worden ondervangen. De ECB heeft in haar rapport over de digitale euro¹⁷ aangegeven dat een breed gebruik van digitale valuta van buitenlandse centrale banken of private actoren gepaard kan gaan met een gereduceerde transmissie van het monetair beleid. In het rapport wordt daarom aangegeven dat een eventuele digitale euro zich op het technologische frontiers zou moeten bevinden zodat zij ten minste net zo aantrekkelijk is als buitenlandse digitale valuta. De minister van Financiën zal minimaal elk half jaar aan de Kamer rapporteren over de stand van zaken wat betreft de ontwikkeling van de digitale euro.

Verder wordt opgemerkt dat de ECB op 19 februari jl. een advies heeft uitgebracht over het voorstel voor de MiCA-verordening.¹⁸ In haar advies verwelkomt zij de introductie van een geharmoniseerd regelgevend kader voor crypto's op EU-niveau en stelt een aantal aanpassingen voor. In dit verband is van belang dat de ECB mogelijke risico's van zogenaamde 'stable coins' voor de financiële stabiliteit en het monetaire beleid signaleert.

Kabinetsstandpunt over de mededeling van de Europese Commissie inzake begrotingsbeleid sinds uitbreken COVID-19

De leden van de PVV-fractie willen wat betreft de toepassing van de begrotingsregels weten wanneer een keuze zal worden gemaakt over het stopzetten van de ontsnappingsclausule. Klopt het dat het meest logische is om vanaf 2023 terug te stappen op de begrotingsregels? De Europese Commissie heeft met de publicatie van de mededeling over het begrotingsbeleid van 3 maart jl.¹⁹ een voorstel gedaan voor het sluiten van de algemene ontsnappingsclausule. De aanpak van de Commissie houdt in dat wanneer het bruto binnenlands product (bbp) van de EU of de eurozone het niveau van 2019 heeft bereikt, er geconcludeerd kan worden dat de ernstige economische neergang in de EU voorbij is en de algemene ontsnappingsclausule gesloten kan worden. Volgens de winterraming van de Commissie, gepubliceerd op 11 februari jl., wordt het bbp niveau halverwege 2022 gehaald.

Indien aan de voorwaarde voor het intrekken van de algemene ontsnappingsclausule

¹⁷ Te raadplegen via: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Report_on_a_digital_euro~4d7268b458.en.pdf

¹⁸ Te raadplegen via: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/en_con_2021_4_f_sign~ae64135b95..pdf.

¹⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0105>

halverwege 2022 wordt voldaan, zal dat betekenen dat in de landspecifieke aanbevelingen (country-specific recommendations) van 2022 kwantitatieve doelen worden opgenomen. Daarnaast dienen deze doelen geadresseerd te worden in de concept begrotingen die lidstaten voor 2023 opstellen. Door aan de bovenstaande eisen te voldoen worden de begrotingsregels van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) in 2023 weer actief.

Het kabinet is van mening dat wanneer komende ramingen aangeven dat dit bbp niveau in de EU of de eurozone eerder (of later) behaald zal worden, het moment van sluiten van de algemene ontsnappingsclausule daarop gebaseerd moet worden. Het kabinet merkt op dat de Commissie dit besluit zal baseren op een integrale beoordeling van meerdere indicatoren, maar dat het bbp niveau van de EU of de eurozone leidend zal zijn. Het kabinet steunt deze focus op één indicator, aangezien het gebruik van meerdere indicatoren een transparante en eenduidige afweging kan bemoeilijken. Aangezien de ramingen momenteel onderhevig zijn aan veel onzekerheid door de huidige crisis, valt de precieze timing van de clausule momenteel nog niet vast te leggen.

Verder willen de leden van de PVV-fractie weten wat de gevolgen zijn van het verslechterde schuldhoudbaarheidsrapport. Hebben lidstaten met een hoog risico op de korte termijn nog toegang tot de preventieve kredietlijnen van het ESM, nadat schuldbaarheid als factor is toegevoegd?

De ESM preventieve kredietlijnen staan ter beschikking aan landen die nog gezonde economische fundamenteën en toegang tot kapitaalmarkten hebben, maar extra waarborgen omtrent hun financiering willen inbouwen. Schuldhoudbaarheid is één van de criteria waarnaar wordt gekeken om te beoordelen of een economie nog gezond is. Bij een concrete aanvraag voor een kredietlijn wordt daarom, net als bij een macro-economische aanpassingsprogramma vanuit het ESM, een schuldhoudbaarheidsanalyse uitgevoerd. Specifiek ten aanzien van het pandemic crisis support (PCS) kredietlijn van het ESM heeft de Raad van Gouverneurs op basis van voorlopige schuldhoudbaarheidsanalyses in mei 2020 aangegeven dat alle landen in principe toegang tot het instrument kunnen krijgen. Bij een concrete aanvraag voor deze PCS kredietlijn zal de voorlopige schuldhoudbaarheidsanalyse moeten worden omgezet in een definitieve schuldhoudbaarheidsanalyse. Ik verwacht dat materiële veranderingen in de schuldhoudbaarheid van landen hierin worden meegenomen.

Tevens merken de leden van de PVV-fractie op dat de Commissie wat betreft de schuldhoudbaarheid voor de middellange termijn medium hoge risico's ziet voor een aantal lidstaten, waaronder Nederland. Kan de minister dit onderbouwen en aangeven wat het Nederlands standpunt is ten aanzien hiervan?

Op 5 februari jl. heeft de Europese Commissie de Debt Sustainability Monitor 2020²⁰ gepubliceerd waaruit blijkt dat voor verschillende lidstaten, waaronder Nederland, de houdbaarheid van de staatsschuld naar beneden is bijgesteld t.o.v. 2019. Het kabinet acht het positief dat de Europese Commissie aandacht heeft voor het effect van de steun die in het kader van COVID-19 wordt verleend op de schuldhoudbaarheid. Het kabinet onderstreept het belang dat de genomen steunmaatregelen tijdelijk zijn en niet voor een structurele verslechtering van balansen zorgen. Op deze manier kunnen lidstaten op termijn terug naar het opbouwen van buffers om weerbaarder te zijn tegen volgende crises. Ook is het van belang dat lidstaten structurele hervormingen doorvoeren die bijdragen aan het duurzaam versterken van het groeivermogen en het veerkrachtiger maken van de economie. Daarbij

²⁰ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip143_en.pdf

merkt het kabinet op dat de crisis nog niet voorbij is en er momenteel nog steeds sprake is van grote onzekerheid, dat de noodzaak voor het huidige stimulerende beleid onderschrijft. Het te vroeg intrekken van steun moet worden vermeden door lidstaten, vanwege het procyclische effect dat dit kan hebben.

De leden van de D66-fractie constateren in de appreciatie van de minister ten aanzien van de mededeling van de Europese Commissie over het begrotingsbeleid dat Commissie en lidstaten duidelijk zicht zouden moeten zien te houden op terugkeer naar gebruikelijke handhaving van het SGP. Kan de minister aangeven wat hier bedoeld wordt met “zicht houden op”? Waarom wordt hier expliciet aangegeven dat er teruggekeerd dient te worden naar de gebruikelijk handhaving van het SGP, terwijl de analyse van de Europese Commissie, evenals vele economen, juist stellen dat het SGP verbeterd kan worden met een grondige herziening? Wat is dan volgens de minister specifiek de prioriteit van terugkeer naar de gebruikelijke toepassing? De leden van voornoemde fractie constateren dat er onder veel partijen (o.a. verschillende economen vanuit het IMF, European Fiscal Board (EFB), Frankrijk, oud-minister van Financiën van Duitsland Schäuble) consensus bestaat dat het SGP eerst herzien moet worden alvorens de algemene ontsnappingsclausule te deactiveren. Welke positie zal Nederland innemen indien hier inderdaad toe besloten wordt?

Het kabinet vindt het van belang dat er duidelijke afspraken worden gemaakt ten aanzien van de sluiting van de algemene ontsnappingsclausule, zodat lidstaten hier rekening mee kunnen houden bij het vaststellen van hun begrotingskaders. Het kabinet is verder van mening dat een goede en nauwkeurige herziening van de begrotingsregels tijd kost en het om deze reden los gezien moet worden van de sluiting van de algemene ontsnappingsclausule. De huidige begrotingsregels, ook na het sluiten van de clausule, houden voldoende rekening met de economische omstandigheden van lidstaten. Het sluiten van de algemene ontsnappingsclausule moet dus worden besloten op basis van het einde van de ernstige economische neergang in de eurozone en de EU en niet afhangen van de timing van de onderhandelingen ten aanzien van een mogelijke herziening van het Stabiliteits- en Groeipact (SGP).

Overig

De leden van de PVV-fractie willen ten aanzien van de financiële transactietaks (FTT) weten of het nog steeds gaat om tien lidstaten die hierin geïnteresseerd zijn. Kan de minister aangeven welke lidstaten dit zijn? Zijn er nog wijzigingen in de posities ten aanzien van de FTT?

Verder willen de leden van de PVV-fractie weten wat de indirecte gevolgen zijn van de implementatie van de FTT voor de Nederlandse pensioenfondsen en financiële sector.

Het is inderdaad zo dat 10 lidstaten in bespreking zijn over de FTT. De 10 lidstaten zijn België, Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Italië, Oostenrijk, Portugal, Slovenië, Slowakije en Spanje.

In 2011 is de FTT door de Commissie voorgesteld met als doel een bijdrage van de financiële sector aan de publieke middelen te vragen en het verbeteren van de financiële stabiliteit. Onder de lidstaten was veel weerstand tegen dit voorstel. Halverwege 2012 werd duidelijk

dat dit voorstel nooit met unanimiteit zou worden aangenomen. Toen hebben elf lidstaten²¹ besloten om de FTT onder versterkte samenwerking voort te zetten. Deze procedure is bedacht om een kleinere groep van lidstaten (minimaal negen lidstaten) de mogelijkheid te bieden om in kleiner verband, verdere integratie te verwezenlijken. Ook hier geldt, net als alle andere fiscale onderwerpen, unanieme besluitvorming voor de participerende lidstaten. Sindsdien lopen de onderhandelingen nog, en is er dus ook geen officieel eindresultaat. Afhankelijk van de vormgeving zullen ook Nederlandse bedrijven, de financiële sector en de Nederlandse pensioenfondsen, die veel activa in de landen van de FTT-zone bezitten en veel zaken doen met financiële instellingen in die zone, geraakt worden als de belasting wordt geïmplementeerd. Vanwege het ontbreken van een concreet beeld van hoe de FTT er eventueel uit komt te zien, kunnen er nu geen concrete uitspraken gedaan worden wat de effecten van de FTT zullen zijn.

²¹.Aanvankelijk was Estland ook onderdeel van de groep maar die is er in 2015 uitgestapt.